

Marianna Pisarevskaja

**ÕPPEPROGRAMM
"JÄTKUSUUTLIK RÕIVATARBIMINE"
TALLINNA LÄÄNEMERE
GÜMNAASIUMI VALIKAINENA**

LÕPUTÖÖ

Tehnoloogia ja ringmajanduse instituut

Moetööstus

Spetsialiseerumine - Ressursikorraldus

Juhendaja: Ada Traumann, *PhD*

Tallinn 2024

Mina, Marianna Pisarevskaja annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Lõputöö pealkiri "Õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine" Tallinna Läänemere Gümnaasiumi valikainena"

- 1) reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada ja teha üldsusele kättesaadavaks Tallinna Tehnikakõrgkooli digiarhiivi DSpace kaudu;
- 2) reprodutseerimiseks pärast piirangu lõppu juhul, kui instituudi direktori korraldusega on kehtestatud lõputöö avaldamisele tähtajaline piirang.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi.

Autorideklaratsioon

Mina, Marianna Pisarevskaja tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja ja iseenda varasematele teostele on viidatud õiguspäraselt. Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

(allkirjastatud digitaalselt)

Juhendaja Ada Traumann, Phd

Töö vastab lõputööle esitatavatele nõuetele.

(allkirjastatud digitaalselt)

Lõputöö on kaitsmisele lubatud instituudi direktori korraldusega.

(allkirjastatud digitaalselt)

(kuupäevad digiallkirjades)

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. ÜLEVAADE HARIDUSEST EESTIS.....	6
1.1. Haridussüsteem Eestis.....	6
1.2. Õppekava Eestis.....	7
1.2.1. Õppekava koolis.....	8
1.3. Põhikooli ja gümnaasiumi õppekava tutvustus.....	8
1.3.1. Põhikooli õppekava tutvustus.....	9
1.3.2. Gümnaasiumi õppekava tutvustus.....	10
1.4. Õppetunni ülesehitus ja läbiviimine koolis.....	10
1.5. Õppemeetodite valimine.....	11
2. KESKKONNAPROBLEEMIDE KÄSITLEMINE EESTI HARIDUSES	12
2.1. Keskkonnateemalised õppeprogrammid ja organisatsioonid Eestis.....	14
2.1.1. Keskkonnaministeeriumi tegevus.....	14
2.1.2. ECO-School.....	14
2.1.3. MTÜ Mondo.....	15
2.1.4. Alutaguse Matkaklubi.....	15
2.1.5. Eesti Keskkonnahariduse ühing.....	15
2.1.6. Keskkonnainvesteeringu keskus.....	16
2.1.7. Proovikivi	16
2.2. Kiirmoe olemus ja osatähtsus noorte elus	17
2.2.1 Kiirmoe mõju noortele.....	19
3. VALIKAINEN PROGRAMMI LOOMINE “JÄTKUSUUTLIK RÕIVATARBIMINE ”	
TALLINNA LÄÄNEMERE GÜMNAASIUMIS.....	22
3.1. Tallinna Läänemere Gümnaasiumi tutvustus.....	22
3.1.1. Keskkonna- ja jätkusuutlikkusega seotud õppetegevus 2022/2023 õppeaastal.....	23
3.2. TLG põhikooli õpilaste keskkonnateadlikkuse analüüs.....	26
4. VALIKAINEN ÕPPEPROGRAMM “JÄTKUSUUTLIK RÕIVATARBIMINE”	32
4.1. Valikaine loomise etapid.....	32
4.2. Valikaine “Jätkusuutlik rõivatarbimine” õppeprogramm.....	33
4.3. “Jätkusuutlik rõivatarbimine” programmi testimine.....	37
4.3.1. Õpilaste vastuste analüüs	41
4.3.2. Eneseanalüüs õpetaja rollis.....	44
KOKKUVÕTTE.....	47
SUMMARY	49
LISAD.....	56
Lisa 1. Valikaine “Jätkusuutlik rõivatarbimine” õppeprogramm.....	56
Lisa 2. “Jätkusuutlik rõivatarbimine”. Testimise tund.....	67
Lisa 3. Tagasiside leht.....	71
Lisa 4. Valikaine “Jätkusuutlik rõivatarbimine” õppeprogrammi kirjelduse kvaliteedi hindamine.....	76

SISSEJUHATUS

Kiirmoe areng on tekitanud tänapäeva noorukite rõivaste ületarbimise. Kuid seda, missuguseid loodusvarasid selleks kasutatakse ja kuidas see mõjub keskkonnale, on meedias vähe kajastatud. Seepärast informatsiooni, kuidas tegelikult mõjutab rõivatööstus ja rõivaste ületarbimine keskkonda, jõuab noortele ebapiisavalt.

Noorte õpetamine jätkusuutlikkuse teemadel on oluline samm, mis aitab kaasa tervikliku ja jätkusuutliku tuleviku loomisele. See aitab kasvatada teadlikke ning vastutundlikke kodanikke, kes on valmis muutma oma tarbimisharjumusi ja -käitumist, et luua parem tulevik meie elukeskkonnas kõigile. Selleks, et probleemi ja teemat laiemalt teadvustada, tuleb antud teemat käsitleda juba üldhariduskoolides.

Lõputöö eesmärgiks on luua Tallinna Läänemere Gümnaasiumi (TLG) gümnaasiumi õpilastele valikaine õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine".

Õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine" on valikaine ja ainet õpetatakse soovitatavalt 10. või 11. klassis. Programm koosneb teoreetilistest ja praktilistest osadest kui ka õppekäikudest. Valikaine eesmärk on tutvustada tekstiili- ja rõivatööstuse tegevusega seotud keskkonnaprobleeme ning inspireerida ja õpetada õpilast jätkusuutlikuks tarbijaks ühiskonnas.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised ülesanded:

- riikliku põhikooli ja gümnaasiumi õppekava analüüs;
- keskkonnateemaliste õppeprogrammide ja organisatsioonide ülevaade Eestis;
- tundide ülesehitus, läbiviimise kord ja õppemetodite valik;
- TLG õppetegevuse ja -programmide ülevaade;
- TLG põhikooli õpilaste küsitluse läbiviimine ja vastuste analüüs;
- valikaine õppeprogrammi koostamine;
- valikaine testimine;
- tagasiside läbiviimine ja analüüs.

Uurimismeetodiks kasutatakse andmeallikate analüüsi, küsimustiku läbiviimist põhikooli õpilaste hulgas, tegevusuuringut ja vaatlusi. Uuring aitab mõista õppe-

kasvatuseesmäärke antud teemaga seoses, testida õppeprogrammi sisu ülesehitust ja hindamismetoodikaid ning saada tagasisidet õppeprogrammi taotletavate pädevuste saavutamisest õppijate hulgas. Õppijate tagasiside põhjal tuvastatakse ja kõrvaldatakse vead ning kohandatakse õppeprogrammi vastavalt õppija pädevusele.

Lõputöös analüüsitatakse riiklikud põhikooli- ja gümnaasiumi õppekavad keskkonna ja jätkusuutliku rõivatarbimise teemast lähtuvalt, lisaks uuritakse teemakohaseid ja teaduslikke artikleid. Analüüsitakse õppetunni ülesehitust, läbiviimise korda kui ka õppemeetodite valikut ning testitakse produktiivse valikaine õppeprogrammi koostamist. Valikaine testtunni tagasiside aitab aru saada valikaine kursuse ülesehitusest, teema ja õppemeetodite kohasusest, materjali sobivusest ning õpetaja tegevusest ja professionaalsusest.

Valikaine õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine" on koostatud Tallinna Läänemere Gümnaasiumile, kuid võimaldab kasutamist ka teistes Eesti üldhariduskoolides.

1. ÜLEVAADE HARIDUSEST EESTIS

Hariduse mõiste pedagoogikas on võetud kasutusele alles 18. sajandil uushumanistidega [52].

Haridus annab inimestele teadmisi ja teavet ning aitab arendada ka enesehinnangut ja enesekindlust ning aitab realiseerida oma võimeid. Haridus on nii inimõigus kui ka vajalik vahend teiste inimõiguste realiseerimiseks. Eesti Entsüklopeedia ütleb: "Haridus on õppimise ja kasvatuse kaudu omandatud süsteemne teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushinnangute ja käitumishinnangute kogum, mis näitab inimese arengu taset ning võimaldab tal pidevalt areneda ja ennast teostada. Suunduse järgi eristatakse üld-, kutse- ja vabaharidust, taseme järgi põhi-, kesk- ja kõrgharidust, sisu järgi humanitaar- ja reaalaridust." [2]

Haridus on teadmiste ja oskuste omandamine algab just kooliõpetuse kaudu ning annab võimaluse edaspidise eneseharimise rajamiseks. Kooliharidus organiseeritakse kindlate kavade ja normide põhjal ja on oma algastmel kõigile lastele kohustuslik. Eesti haridussüsteem on üles ehitatud elukestva õppe põhimõttel: kõik inimesed peavad kogu elu jooksul saama õppida oma vajaduste ja võimete kohaselt [1]. Elukestva õppe alla kuuluvad kõik üldharidusasutused, mis hõlmavad koolieelse hariduse, põhihariduse, keskkooli ja kõrghariduse. Lisaks sisaldab see laste, noorte ja täiskasvanute formaalset ja mitteformaalset haridust, milles kehtib Eestis ühtne süsteem õppekava alusel, sõltumata keeles [3]. Õppekava annab koolitööle konkreetse sisu, näidates üksikasjalikumalt nõutavate teadmiste ja oskuste ulatust. Eesti haridussüsteemi juhtimise ja arendamise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium. Tema ülesandeks on õppekavade väljatöötamine, õpetajate koolitamine, hariduspoliitika kujundamine ja teiste haridusega seotud küsimustega tegelemine.

1.1. Haridussüsteem Eestis

Eesti haridussüsteem pärineb 13. sajandist. Sellel ajal olid avatud esimesed kiriku- ja kloostrikoolid. Õppimine toimus ladina keeles.[4]

Tänapäeval Eesti haridus koosneb üld-, kutse- ja huviharidusest. Üldharidus jaguneb alus-, põhi-, üldhariduseks. Alushariduse omandavad poolteise kuni seitsme aastased lapsed koolieelses lasteasutuses (lasteaed). Põhiharidus on kohustuslik ning omandatakse põhikoolis (1-9.klassis). Üldkeskharidus omandatakse pärast põhiharidust gümnaasiumis (10-12. klass)[5]. Üldhariduste asutuste kasvatus- ja õppekorralduse aluseks on õppekava, mis vastab riiklikule õppekavale. Õppekava mõiste defineerimine

on väga raske. Hilda Taba järgi on õppekava lihtsalt väljendatult "plaan õppimiseks" ning õppekava asemel saab ka kasutada termineid nagu õppeplaan ja õppeprogramm [6]. Täpsemalt mõistetakse "õppekava" määratleb põhikooli ja gümnaasiumiseadus: "Riiklikes õppekavades esitatakse eesmärgid, oodatavad õpitulemused, hindamise tingimused ja kord ning nõuded õppekeskkonnale, õppe ja kasvatuse korraldusele, kooli lõpetamisele ja kooli õppekavale"[7].

1.2. Õppekava Eestis

Eestis on pikaajaline õppekava koostamise traditsioon. Esimesed õppekavad ehk õppetöö korraldamise juhised kujunesid välja juba 19.sajandil küla- ja valla koolides pärast pärisorjuse kaotamist. Õppekava eesmärgiks oli pakkuda talupoegadele üldteadmisi, kuid vältida "üleharimist", mis justkui kihutavat talupoega oma seisule selga pöörama ja õhutavat temas sõnakuulmatust mõisniku vastu. [6]

Tänapäevase õppekava traditsioon algab koos iseseisvuse taastamisega, kus toimus orienteerumine lääneriikides käibivatele õppekavade koostamise ja rakendamise traditsioonidele. Tallinna Pedagoogikaülikooli õppekava uuringute labor töötas välja esimese põhi- ja keskkooli riikliku õppekava 1996.aastal. Aluseks oli võetud Soome õppekava kontseptuaalne alus- ja juhise struktuur. Järgmine õppekava valmis 2002.aastal ning juba nimega "Põhikooli ja gümnaasiumi õppekava". Uue õppekava üldosa struktuur oli eelmise sarnane kuid üldkompetentsuste ehk pädevuste loetelud olid modifitseeritud. Sellele järgnes põhikooli ja gümnaasiumi õppekava 2011.aastal, kus põhikooli ja gümnaasiumi õppekavad olid esitatud eraldi dokumentidena. Oluline samm oli astunud õppimise olemuse sisuliseks avamiseks. Toodi välja ka selgemad kujundava hindamise põhimõtted. [6]

Tabel 1. Üldosa struktuuride võrdlus

Põhikooli ja keskkooli riikliku õppekava struktuur(1996)	Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava struktuur (2011)
	Alusväärtused
Õppe- ja kasvatustöö üldeesmärgid	Õppe- ja kasvatuseesmärgid(sealhulgas pädevused ja valdkonnapädevused)
Õppekava põhimõtted	Õppimise käsitlus ja õppekeskkond
Seosed eri õppevaldkondade vahel(sealhulgas läbiva teemad)	Taotletavad pädevused ning õppe ja kasvatuse rõhuasetused kooliastmeti
Pädevused(kompetentsused)	Õppekorraldus(läbivad teemad ning õppe- ja korralduse alused:õpilaste ja vanema teavitamine ning nõustamine; mittestatsionaarses õppes kohaldatavad erandid)

Õppeprotsess(ka hindamine)	Õpitulemused
Kooliastmete õppekorraldus ja tunnijaotusplaanid	Hindamine (Hindamine ja kujundav hindamine)
Kooli õppekava	Kooli õppekava
	Ainekavad ainevaldkonniti

1.2.1. Õppekava koolis

Riigi teataja portaalis paragrafis § 2 on määratletud õppekava kui õppe alusdokument, mis määrab kindlaks läbiviidava õppe eesmärgid, sealhulgas oodatavad õpiväljundid, õppe nominaalkestuse ja mahu, õppe alustamise tingimused, õppeainete loetelu ja mahu, lühikirjeldused ning valikuvõimalused ja -tingimused, spetsialiseerumisvõimalused ja õppe lõpetamise tingimused. [41]

Õppekava vormistatakse ametliku dokumendina [42].

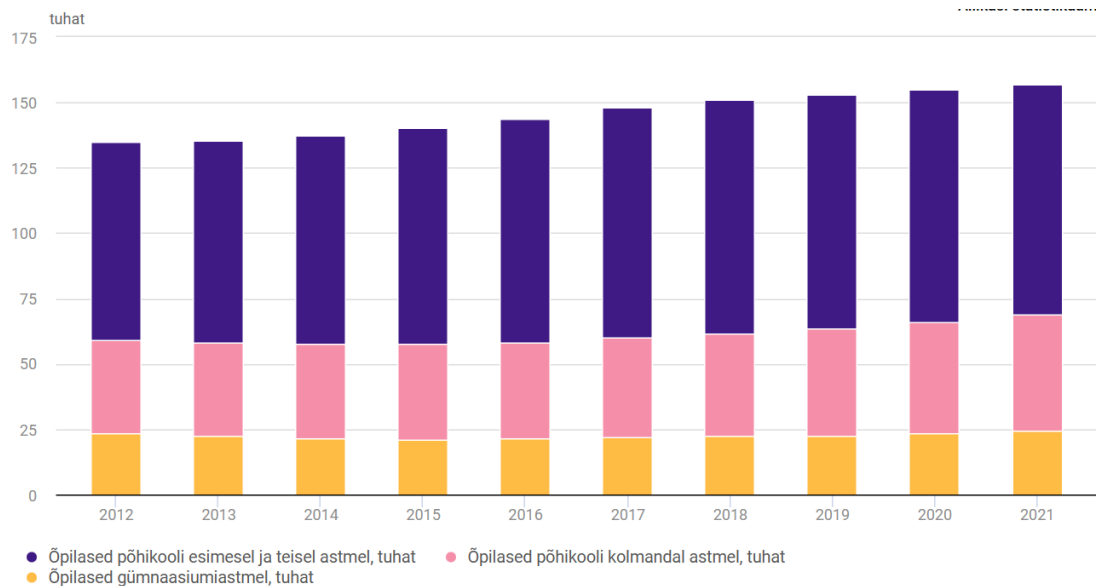
Riigiportaalis on kirjas, et iga kool koostab oma õppekava ise, tuginedes riiklikule õppekavale. Õppekava kinnitab direktor, kuid enne seda esitatakse õppekava muudatuste tegemiseks kooli hoolekogule, õpilasesindusele ja õppenõukogule.[43]

Õppekava koostamisel peab kool lähtuma riikliku õppekava nõuetest ning arvestama õppeasutuse ja õpilaste vajadustega. Õppeasutuse vajaduste alla võivad kuuluda ka keskkonna tingimused ja ressursside kättesaadavus, kooli eripära ning õpetajate kvalifikatsioon. Õpilaste vajaduste alla kuuluvad näiteks nende eelnevad teadmised, kogemused, õpihuvi ja motivatsioon.

Õppekava loomine on keeruline protsess, mis peab olema kaasaegne, vastama tänapäeva nõudmistele. Dokument peab olema kooskõlas riiklike nõuete, õppeasutuse ja õpilaste vajadustega.

1.3. Põhikooli ja gümnaasiumi õppekava tutvustus

Kõige suurem roll noorte harimisel on koolidel. Eesti Statistikaameti 2021. aasta andmetel tegutses Eestis 511 üldhariduskooli, kokku oli neis 157 000 õpilast, nende hulgas 132 500 põhikooli ning 24 300 gümnaasiumi õpilast. [27]

Pilt 3. Õpilaste arv üldhariduskoolides 2012-2021. aastal[27]

Eesti koolides on igal koolil on oma õppekava õppe- ja kasvatustegevuse alusdokumendiks, mis baseerub riiklikul õppekaval. Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekavaga on määratletud õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, riikliku õppekava põhimõtted, omandatavad pädevused, õppekorralduse alused, kohustuslikud õppeained ja tunnijaotusplaan, nõuded kooliastmete ja kooli lõpetamiseks ning kooli õppekava ülesehituse ja koostamise põhimõtted, olenemata kooli õiguslikust seisundist. [28]

1.3.1. Põhikooli õppekava tutvustus

Põhikool koosneb kolmest kooliastmest: I kooliaste - 1.-3.klass, II kooliaste - 4.-6. klass ja III kooliaste - 7.-9. klass. Põhikooli ained on jagatud kohustuslikeks ja valikõppeaineks. Valikainete kavad koostab kool, arvestades oma võimalusi ja õpilaste soove. Õppekavas ained on jagatud õppevaldkondadesse. Põhikooli õppekava koosneb kaheksast ainevaldkonnast: keel ja kirjandus, võõrkeeled, matemaatika, loodusained, sotsiaalsained, kunstained, tehnoloogia ja kehaline kasvatus. [29] Põhikooli õppekava koosneb õppe-ja kasvatusesmärkidest, õppetegevusest, -sisust, ja õpitulemisest. Uurides õppekava tundis autor huvi eelkõige teemade vastu, mis puudutavad keskkonnaprobleeme, jätkusuutlikku tarbimist ja säästlikku eluviisi. Antud teemat käsitletakse järgmistes ainevaldkondades: loodusained, tehnoloogia, sotsiaalsained. [28] Õpilast õpetatakse hindama inimtegevuse mõju looduskeskkonnale, teadvustatakse kohalikke ja globaalseid keskkonnaprobleeme ning leitakse neile lahendusi. Samuti peab põhikooli lõpetaja hindama maailma ja Eesti ressursside piisavust ning säästlikku tarbimist, tundma oma õigusi ja vastutust tarbijana. [29]

1.3.2. Gümnaasiumi õppekava tutvustus

Gümnaasiumiõpe toimub kolme aasta jooksul. Nagu ka põhikoolis on gümnaasiumis ained jagatud kohustuslikeks ja valikõppeaineks. Valikainete kavad koostab kool, arvestades oma võimalusi ja õpilaste soove. Samuti riigiõppekava pakub ka oma valikaine/kursuse versioonid: usundiõpetus, riigikaitse, majandus-ja ettevõtlusõpetus, filosoofia, karjääriõpetus, uurimistöö alused. Nagu ka põhikoolis on kohustuslikud õppeained jagatud ainevaldkondadeks: keel ja kirjandus, võõrkeeled, matemaatika, loodusained, sotsiaalsained, kunstiained ja kehaline kasvatus. [29]

Gümnaasiumi õppekava koosneb õppe-ja kasvatusesmärkidest, õppetegevusest, -sisust, ja õpitulemisest[28]. Uurides gümnaasiumi õppekava leidis autor, et keskkonnaprobleeme ja jätkusuutlikku tarbimist käsitletakse ainult loodusainete ainevaldkonnas, kuhu kuuluvad sellised õppeained nagu bioloogia, geograafia, keemia ja füüsika.

Gümnaasiumi lõpetaja ainevaldkonna pädevuseks peab olema see, et õpilane” hindab ja prognoosib teaduse ning tehnoloogia saavutuste mõju keskkonnale, tuginedes loodusteaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele ja eetilise-moraalsetele seisukohtadele, väärtustab keskkonda kui tervikut ja järgib jätkusuutlikkuse põhimõtteid ning tervislikke eluviise”. [29]

1.4. Õppetunni ülesehitus ja läbiviimine koolis

Õppetöö organiseerimise vormiks ajalooliselt peeti õppetundi, mis toimub kas klassiruumis, tööruumis või vabaõhus. Õppetöö planeerimisel on oluline, jaotada õpetus sellisel viisil, et see oleks kindlustatud kõrgem tööviljakus, töövõime ja välditud õpilaste ülekoormamine. Seejuures tuleb lähtuda ametlikult ettekirjutatud tunnitabelist, milles igale õppeainele on antud kindel tundide arv. [52] Õppetund on õppetöö oluline protsess ja vorm, mis kestab tavaliselt 45 minutit, kindla struktuuriga ja õpilasrühma jaoks. Õppetund on suunatud kindla teadmiste ja kasvatusesmärkide saavutamisele. [39] Õppetunni ettevalmistamisel ja läbiviimisel on vaja arvestada järgmiste nõuetega :

- õppetunnil peab olema kindel eesmärk(õpilastele selge ja lihtne), mis saavutatakse tunni lõpus;
- vastavalt püstitatud eesmärkidele tuleb arvestada õppematerjalide mahtu ja keerukust;
- vastavalt püstitatud eesmärkidele tuleb valida õppemeetodid, mis vastavad õppijate võimetele;

- õppetunnil peab olema loodud "õige meeleolu"(häälestus), mis annab aja- ja jõu kokkuhoidu, suuremat jõudlust;
- õppetunnis kasutatakse vahelduvaid töövõtteid;
- õppetund peab olema õppijakeskne, vastab õpilase vajaduste, huvidele;
- õppetund peab olema hästi korraldatud, terviklik ning plaanikindel;
- õppetund peab olema efektiivne õppijate informatsiooni vastuvõtmiseks;
- õppetund peab olema õppijatele turvaline (tund peab kella järgi täpselt algama ja lõppema);
- õppetunnis peab toimuma ka tagasiside andmine;
- õppetund peab olema suurema protsessi osa, st tuleb arvestada varem õppija õpitud materjaliga. [40], [52]

1.5. Õppemeetodite valimine

Õppemeetodid on õpetaja ja õpilase koostöö õppimise viis. Õppemeetodite valimine on oluline hariduslike eesmärkide saavutamiseks ning sõltuvad õppija eripärast, õppija varasematest kogemustest, keskkonna tingimustest, õppejõu enda oskustest ja teadmistest, saadaolevast ressursist ning õppejõu kogemusest meetodite kasutamisel. Õppemeetodite valimine näitab õppijate ja õpetaja rolli õppeprotsessis. Õppemeetodid jagatakse passiivseks (õppijad on vaatlejad) ja aktiivseks(õppijad aktiivselt võtavad osa õppeprotsessis) ning võivad olla õpetajakesksed (nt loeng) kui ka õppijakesksed (nt mõistekaart). [44] ,[45]

Õppeprotsessi käigus on võimalik kombineerida erinevaid meetodeid omavahel. Mõned meetodid sobivad õppetunni algusesse (aitavad häälestada, püstitada eesmärgi, pakuvad huvi), osad uue materjaliga tutvumiseks ja õppimiseks, teised refleksiooniks ja tagasiside andmiseks. [46]

Oma raamatus "Ajakohastatud õppemeetodid" autorid Tarmo Salumaa ja Mati Talvik liigitavad tänapäevased õppemeetodid järgmiselt:

- meetodid, mis on suunatud õppijate individuaalsele tööle (nt kodutöö, iseseisev töö, uurimistöö, referaadid, esseed jt);
- meetodid, mis on suunatud rühmatööle (nt rühmatöö, demonstratsioon, vestlus, diskussioon);
- multifunktsionaalsed meetodid (õppekäik, harjutamine, mängus, projektõpe, probleemõpe). [47]

Õppemeetodite valik on oluline õppeprogrammi või õppekava koostamiseks ning õppetunni produktiivseks läbiviimiseks.

2. KESKKONNAPROBLEEMIDE KÄSITLEMINE EESTI HARIDUSES

Uuringus "Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring", mis oli tellitud Keskkonnaministeeriumi poolt 2020. aastal, on toodud välja see, et võrreldes 2018.aastaga arvab 4% eestlasi rohkem, et meie keskkonnaseisund on muutunud halvemaks [20]. Üheks põhjuseks peetakse meedia kajastamisi antud teemal. Kõrgema sissetulekuga või kõrgharidusega inimesed on paremini informeeritud keskkonnateemadest ja neil on rohkem ressursse, et olla teadlikumad nende mõjust. Samuti võivad nad olla rohkem teadlikud keskkonnateadliku käitumise mõjust ja võimalustest, kuna neil on suurem huvi oma tervise ja keskkonna vastu. Seega võivad nad olla valmis ka rohkem panustama keskkonna kaitseks ja parandamiseks. Samas võib madalama sissetulekuga või haridustasemega inimestel olla vähem teadmisi ja ressursse, et muutustega kohaneda ning seega võivad nad olla keskkonnaseisundi suhtes ka kriitilisemad. Kuna nad võivad olla ka rohkem mõjutatud keskkonnaseisundi halvenemisest, siis võib see ka selgitada, miks nad annavad sagedamini negatiivse hinnangu. Lisaks sellele võib keskkonnaseisundi hindamine olla seotud ka inimeste enda tarbimisharjumuste ja käitumisega. Kõrgema sissetulekuga inimesed võivad olla tarbinud rohkem ja tekitanud suuremat keskkonnajälge, mistõttu võivad nad olla ka rohkem teadlikud oma tarbimisharjumuste tagajärjedest keskkonnale ja olla rohkem valmis keskkonnahoidlikke valikuid tegema.

Meedia ja reklaam mõjuvad mitte ainult meie arvamusele keskkonnaseisundi kohta, vaid mõjutavad ka oluliselt meie tarbimiskäitumist ning suunavad meie tähelepanu teatud toodetele, muusikale või riietusele, mis esindavad teatud stiili või trendi. Sageli seostatakse neid tooteid või stiile "õige eluhoiaku" või "õige arusaamaga" ning neid propageerivad turundajad või teised kolmandad isikud. See võib tekitada sotsiaalset survet inimestele, kes soovivad olla aktsepteeritud või tunnustatud teatud sotsiaalses ringkonnas. See võib kaasa tuua soovi osta tooteid, mida me tegelikult ei vaja, kuid mida me seostame sotsiaalse staatusega või sooviga end paremini tunda. Lisaks võivad meedia ja reklaam luua valepildi, et meil on vaja rohkem tarbida kui me tegelikult vajame. See võib olla ohtlik nii keskkonnale kui ka meie isiklikule rahakotile. [21]

Asi on selles, et probleemi ja parandamise võimalusi tuleb eelkõige endale tunnistada. Kasutada teadmisi, arutada meie elustiili ja meie vastutuse üle ka tarbimise osas. Loomulikult on olemas põhimõtte "ostmisest loobumine" ehk tarbimisest loobumine. See põhimõtte keskendub kaalutletud otsuste tegemisele nagu näiteks kas te tõesti vajate uut toodet või parandate vana, kas ostate kasutatud toote või valmistate uue ja annate vana toote korduskasutamiseks. [22]

Sellele põhimõttele vastupidine on säästva tarbimise (ka ökoloogilise või eetilise tarbimise) kontseptsioon. Säästev tarbimine võib tõesti aidata muutma meie eluviisi majanduslikke, ökoloogilisi ja sotsiaalseid kulusid ning aidata kaasa poliitilise mõjuga globaalsetele probleemidele. Säästva tarbimise kontseptsioon rõhutab, et tarbijad peaksid oma ostuotsuseid tegema vastutustundlikult, võttes arvesse toote ökoloogilist jalajälge ja sotsiaalset mõju ning kaaludes alternatiive nagu taaskasutamine ja õiglane kaubandus. [22]

Jätkusuutliku arengu põhimõte rõhutab vajadust rahuldada praeguste põlvkondade vajadusi, arvestades samal ajal tulevaste põlvkondade võimalusi rahuldada oma vajadusi. Seetõttu on oluline, et me tarbiksime ressursse säästlikult, vähendaksime jäätmeid ja piiraksime keskkonnakahjustusi nii palju kui võimalik. Kui meie tarbimine ei ole jätkusuutlik, võib see mõjutada tulevaste põlvkondade võimalusi elada head ja tervislikku elu. Seega on tarbijate teadlikkus ja vastutustundlik käitumine keskkonna säilitamisel ja tulevaste põlvkondade heaolu tagamisel oluline. [23]

Need on olulised küsimused ja noorte harimine jätkusuutlikkuse teemadel on ülioluline! Selleks on vaja laiapõhjalist koostööd ja strateegilise plaane haridusasutuse, valitsuste ja kodanikuühiskonna vahel. Siin on mõned võimalikud meetmed:

1. Korraldada noortele jätkusuutlikkuse teemalisi seminare, koolitusi ja valikained, et suurendada nende teadlikkust ja teadmisi;
2. Arendada rohkem välja ja kasutada jätkusuutlikkuse alaseid õppematerjale, mängu ja õppeprogramme, mis pakuvad praktilisi näiteid ja väljakutseid, et õpilased saaksid oma teadmisi ja oskusi praktikas rakendada;
3. Luua noortele rohkem praktilisi võimalusi osaleda jätkusuutlikkusega seotud projektides ja algatustes nagu näiteks kogukonna aiad, taaskasutuskeskused ja keskkonnavalased kampaaniad;
4. Pöörata tähelepanu noorte rollile ja kaasamisele jätkusuutliku arengu otsuste tegemisel ja juhtimisel;
5. Toetada noorte ettevõtlikkust ja innovatsiooni jätkusuutlikkusega seotud teemadel, aidates neil oma ideid ja lahendusi ellu viia;
6. Organiseerida rahvusvahelisi projekte antud teemal.

Noorte harimine jätkusuutlikkuse teemadel on oluline samm, mis aitab kaasa tervikliku ja jätkusuutliku tuleviku loomisele. See aitab luua teadlikke ja vastutustundlikke kodanikke, kes on valmis muutma oma tarbimisharjumusi ja käitumist, et luua parem tulevik

kõigile.

2.1. Keskkonnateemalised õppeprogrammid ja organisatsioonid Eestis

Eestis on mitmeid keskkonnaõppe programme ja organisatsioone, mille eesmärk on suurendada inimeste teadlikkust keskkonnast ning edendada säästvat arengut. Keskkonna õppeprogrammid ja organisatsioonid on õppevorm, kus koolitundides omandatud teooria kinnistub õpilastel praktika või aktiivõppe vormi kaudu. Nad pakuvad õpilastele vaheldust, laiendavad silmaringi, tekitavad huvi looduse kui ka ümbritseva keskkonna vastu. Sellised programmid toetavad ka mitteformaalset õppeprotsessi. [50]

2.1.1. Keskkonnaministeeriumi tegevus

Suvel 2019. aastal Keskkonnaministeeriumiga asutati Noorte Keskkonnanõukogu. Nõukokku kuuluvad Eesti Noorteühenduste Liit, Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, Eesti Õpilasesinduste Liit, Eesti Üliõpilaskondade Liit, Bioteaduste Üliõpilaste Selts, Eesti Arstiteadusüliõpilaste Selts, Eesti Maaülikooli Keskkonnakaitse Üliõpilaste Selts, Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering ja Fridays For Future Eesti. Selle nõukogu eesmärgiks on aidata suurendada noorte teadlikkust keskkonnateemadest laiemalt ning innustada neid võtma aktiivsemat rolli keskkonnaprobleemide lahendamisel. [30]

2.1.2. ECO-School

Eco-school ehk Roheline kool on rahvusvaheline programm mis tegutseb 73 riikides ning sellega on liitunud juba 180 kooli, huvikooli ja lasteaeda. Õppeprogrammid toimuvad eesti, inglise kui ka vene keeles. Koolid, kes on ühendanud Rohelise kooli programmi kolme aasta jooksul, valivad 12 teemat käsitlemiseks. Programmi panus jätkusuutliku arengu edendamisel on kindlasti märkimisväärne. Programmi fookus on käitumismustrite muutmisel, tegevuspõhise õppe ning kogukonnaga seotuse abil on tõhus viis edendada jätkusuutlikku mõtteviisi ja keskkonnateadlikkust juba varajasest east alates. Üks suurimaid väljakutseid, millega maailm praegu silmitsi seisab, on keskkonnahoidliku ja säästva arengu tagamine tulevastele põlvkondadele.

Rohelise kooli programmi edukas rakendamine võib aidata tagada, et noored inimesed saavad hariduse, mis annab neile teadmised ja oskused, et nad saaksid muuta oma käitumist ja elustiili, et toetada säästvat arengut. Rohelise kooli programmi rõhuasetus jätkusuutlikkusele ja keskkonnahoidlikkusele aitab kaasa järgmise põlvkonna teadlikkuse

tõstmisele ja käitumisharjumuste muutmisele, mis võib aidata kaasa olukorra muutmisele laiemalt. Tänu Eco-Schools programmi edukale rakendamisele saavad noored inimesed omandada oskusi ja teadmisi, mis võimaldavad neil saada tulevase säästva arengu eestkõnelejateks [31].

2.1.3. MTÜ Mondo

Mondo loodi 2007. aasta 12. novembril seitsme erineva taustaga Eesti inimese initsiatiivil. Mondo on organisatsioon mis tegeleb globaalse ebavõrdsuse leevendamisega, mis on üks suurimaid väljakutseid maailmas. Mondo keskendub erinevatele programmidele, mis aitavad parandada elutingimusi ja tõsta teadlikkust kohalikul tasandil.

Haridus ja tervis on kaks valdkonda, mis mõjutavad inimeste heaolu ja võimalusi oma eluga toime tulla. Mondo programmide kaudu saavad partnerriikide kogukonnad ligipääsu kvaliteetsele haridusele ja tervishoiuteenustele, mis võivad olle nende arengu jaoks eluliselt tähtsad.

Mondo keskendub keskkonna säästvale kasutamisele ning aitab kogukondadel paremini hakkama saada keskkonnavalaste probleemidega.

Mondo tegevuse üheks oluliseks aspektiks on ka maailmaharidus Eestis. Mondo pakub mitmeid erinevaid haridusprogramme, mis aitavad Eesti noortel mõista globaalseid probleeme ja nende lahendamise võimalusi, samuti pööratakse tähelepanu kultuuridevahelisele õppimisele. [32]

2.1.4. Alutaguse Matkaklubi

Alutaguse Matkaklubi on oma nime saanud 1995. aastal, olles eelnevalt tegutsenud Kohtla- Järve Matkaklubi ja Kohtla- Järve turismiklubi nime all. Seisuga 2020.aastal Alutaguse matkaklubis on 25 liiget. Alutaguse matkaklubi pakub matku, ronimisseiklusi kui ka õppeprogramme ja laagreid. Õppeprogramme saab tellida nii lasteaedadele kui ka koolidele. Õppeprogrammid jagunevad lühemateks (1-2 tundi) ja pikemateks (4-6 tundi.) [32]

2.1.5. Eesti Keskkonnahariduse ühing

Eesti Keskkonnahariduse Ühing asutati 25. oktoobril 2017 Jänedal toimunud keskkonnahariduse konverentsil.

Keskkonnahariduse Ühing on mittetulundusühing, mis on asutatud eesmärgiga edendada keskkonnaharidust Eestis. Ühingu tegevus hõlmab mitmeid valdkondi, sealhulgas keskkonnahariduse kvaliteedisüsteemi loomist ja elluviimist, koolituste ja suveakadeemiate korraldamist ning liikmete arendamist.

Ühingu peamised tegevused keskkonnahariduse valdkonnas on:

- keskkonnahariduse kvaliteedisüsteemi loomine ja elluviimine, mis aitab tagada keskkonnahariduse kvaliteeti ja tõhusust Eestis;
- koolituste korraldamine, mis annab võimaluse keskkonnaharidusega tegelevatele inimestele oma oskusi ja teadmisi täiendada ning uusi ideid ja lähenemisviise omandada;
- suveakadeemiate korraldamine, mis pakuvad osalejatele võimaluse intensiivselt keskkonnahariduse teemaga tegeleda ning jagada kogemusi ja teadmisi teiste valdkonna spetsialistidega;

Lisaks osaleb Keskkonnahariduse Ühing aktiivselt keskkonnahariduse tegevuskava elluviimises, mis on Eesti Vabariigi valitsuse poolt heaks kiidetud dokument, milles on sätestatud keskkonnahariduse arengusuunad ja eesmärgid [34].

2.1.6. Keskkonnainvesteeringu keskus

Keskkonna Investeeringu keskus (edaspidi KIK) asutati 2000 aastal. KIKi toetused on toetanud erinevaid keskkonnaprojekte, mis on aidanud kaasa nii keskkonnakaitsele kui ka säästva arengu eesmärkide saavutamisele. KIK on toetanud näiteks metsade taastamist ja kaitset, looduskaitsealade korrastamist ja hoiualade loomist, mere- ja jõekeskkonna kaitset, jäätmete käitlemise parendamist, keskkonnaharidust ja paljusid teisi projekte. Need toetused on aidanud kaasa Eesti keskkonna kvaliteedi parandamisele ning aitavad kaasa ka tulevaste põlvkondade elukvaliteedi säilitamisele.

Viimase 23 aasta jooksul on KIK erinevate rahastusallikate toel ellu viinud koostöös Keskkonnaministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Siseministeeriumiga mitmeid tegevusi [35].

2.1.7. Proovikivi

Proovikivi on hariduslik koostööprogramm mis aitab eesti noortel kasvada vastutustundlikuks kodanikuks. Programmist võtavad osa erinevad ettevõtted,

riigiasutused, vabaühendused, kes jagavad oma mõtteid ägedate ideedega ja kogemustega. Proovikivi organiseerib noortele erinevaid õppimisviise nagu näiteks koolitused, uurimistööd, loovtööd, inspireerivad üritused, õppetöö koolis kui ka väljaspool ja projektipõhine õpe. Erinevaid õppimisviise kasutaval noorel on võimalik areneda vastutustundlikuks iseenda, oma ümbruse ja kogukonna eest ning kujundada maailma tulevikku. [53]

Melani Hanna Britt Laas ja Elise Õunapuu kirjutasid 2021. aastal diplomitöö "Jätkusuutliku rõivatarbimise teadlikkuse tõstmine Eesti põhikoolides". Programmi "Säästev vs saastav mood" abil uurisid nad missugused teemad on seotud rõivavaldkonna ning tekstiili ringmajanduse ja jäätmekäitlusega Eesti haridusprogrammides. [37] Diplomitöös tulid järeldusele, et kuigi neid teemasid on käsitletud rohkem kui kaheksa aastat, pole mõnes põhikoolis neist eriti räägitud ja seega rõiva- ja tekstiilialane õppematerjal vajab täiendamist [37]. Erika Kesvatera 2023.a lõputöös "Moetööstuse jätkusuutlikkuse teemalise valikaine väljatöötamine Valga gümnaasiumile" on koostatud valikaine programm, kus tutvustatakse rõiva- ja tekstiilialaseid algteadmisi ja ning selle seotusest jätkusuutlikkusega [48].

2.2. Kiirmoe olemus ja osatähtsus noorte elus

Kiirmoeks nimetatakse rõivadisaini, mis jõuab trendide ärakasutamiseks kiiresti "kõnniteelt kauplustesse". Kollekttsioonid põhinevad sageli moenädalal esitletud stiilidel või kuulsuste poolt kantud stiilidel. Kiirmood võimaldab tavatarbijatel osta uut "kuuma" välimust või järgmist suurt hitti taskukohase hinnaga [11]. Kiirmoe kollekttsiooni tootmiseks tavaliselt läheb kaks kuud ning toote elutsükkel on päris lühike: üks kuu või mõnikord veel vähem [12].

Kiirmood põhineb jaemüügistrateegial, mille eesmärk on toota riided ja müüa neid võimalikult kiiresti ja tõhusalt vastavalt hetke trendidele. See tähendab, et kiirmoe jaemüüjad suudavad reageerida turu muutustele ja pakkuda klientidele uusimaid moesuundi kiiremini kui tavaline moevaldkond. Kiirmoe jaemüüjad on võimelised tootma ja tarnima uusi moetooteid vaid mõne nädalaga, võrreldes traditsioonilise moevaldkonnaga, kus uue moetoote loomine võib võtta mitu kuud [12].

Kiirmood on muutunud üha populaarsemaks tänu interneti levikule ja sotsiaalmeedia mõjule. Kliendid otsivad pidevalt uusi moesuundi ning kiirmood võimaldab jaemüüjatel reageerida nende vajadustele kiiremini kui kunagi varem [11].

Lisaks lühikestele uuendustsüklitele hoiavad kiirmoe jaemüüjad iga stiili piiratud koguses

laos ja manipuleerivad müügisaalis teadlikult kaubaga. Samuti kasutavad nad teadaolevalt lühemaid ja paindlikumaid tarneahelaid nagu näiteks kiire reageerimine või "*just-in-time*" [13].

Kiirmood hakkas levima tänu odavamatele ja kiirematele tootmis- ja tarneviisidele, tarbijate suurenenud soovile ajakohaste stiilide järele ning tarbijate ostujõu suurenemisele - eriti noorte seas, et rahuldada nende hetkehuvisid. Kõige selle tõttu esitab kiirmood väljakutse väljakujunenud rõivamärkide traditsioonile tutvustades uusi kollektsioone ja mudeleid korrapäraselt ja hooajaliselt. Tegelikult ei ole ebatavaline, et kiirmoe jaemüüjad toovad uusi tooteid välja mitu korda ühe nädala jooksul, et püsida trendis. [11]

Kiirmood nimetatakse sageli ka "*McFashioniks*", sest rahuldust pakutakse kiiresti. Kiirmoes asendavad uued stiilid kiiresti vanu. Ettevõtted toodavad suurtes kogustes rõivaid madalate hindade ja lühikeste tootmistsüklite abil, sageli ohvriks tuues tööjõu õigused ja keskkonnakaitse. Kiirmoe tarbijad on tavaliselt 15-29-aastased, kes otsivad kiiret rahuldust ja pidevat muutust oma garderoobis. Nendel noortel tarbijatel on piiratud rahaline sissetulek, mis sageli võimaldab osta ainult kiirmoe kauplustes. Kiirmoe turundajad on suunatud nendele tarbijatele. Sageli püütakse pakkuda uusimaid trende ja stiile, mis on inspireeritud kõrgmoe brändidest, kuid on palju odavamamalt ja kiiremini kättesaadavad. [13]

Erinevad autorid peavad kiirmoe päritolumaadeks erinevaid riike, mõned loevad kiirmoe sünnikohaks Inglismaad. [13] Ants Villa kirjutab oma artiklis Hispaania ärimehest Amancio Ortega Gaona, kes 1985. a. lõi Inditex korporatsiooni ja selle alla kuuluva rõivabrändi Zara revolutsioonilise plaaniga "Kiire-mood ja odavad hinnad". Hetkel Inditexi korporatsioonile kuulub umbes 6000 poodi üle maailma [14]. Päritoluriigiks pakutakse ka Prantsusmaad, kus on välja töötatud kiirmoe kontseptsioon, mis oli mõeldud eelkõige noortele ja naistele. [12]

Vaatamata nende vaidlusele Zara looja Amancio Ortega idee "Tee kõike ise - tee odavalt" töötab. Zara oli üks esimesi kaubamärke, mis hakkas kasutama kiirmoe mudelit ja võttis kasutusele uued tootmisviisid, mis võimaldasid neil toota ja tarnida uusi rõivaid väga lühikese aja jooksul. Tänu sellele oli neil võimalik pakkuda klientidele uusi moeideid peaaegu igal nädalal, mis muutis kaubamärgi väga populaarseks ja edukaks. Teised ettevõtted järgisid kiiresti Zara eeskjuu ning nüüdseks on kiirmoe tööstus muutunud üheks suurimaks tööstusharuks maailmas. Zara ärimudel on tõepoolest väga erinev teiste rõivafirma omast. Vertikaalne integratsioon võimaldab neil kontrollida kogu

tootmisahelate ja seega kiiremini reageerida muutuvale moele ning tarbijakäitumisele. Zara on suutnud vähendada uute rõivamudelite turuletoomise aega traditsioonilisest 6 kuu pikkusest perioodist vaid mõnele nädalale. Ettevõtte tootmisprotsess võimaldab neil toota kuni 12 000 uut rõivamudelit aastas. Zara kasutab ka kiirmüügistrateegiat, kus kui toode ei müü, eemaldatakse see nädala pärast müügilt, et vabastada koht järgmistele toodetele. [14]

Kiirmoe brändid nagu Zara, H&M, New Look jt on orienteeritud eelkõige noortele, kes on kursis moe tendentsidega ning kelle rahaline sissetulek on piiratud. Samuti on tänapäeval moeidentiteedi väljendamine muutunud lihtsamaks ja hõlpsamaks tänu sotsiaalmeedia võimalustele. Noorukid saavad jagada oma stiili ja moevalikuid laia publikuga ning saada tagasisidet, toetust ja inspiratsiooni teistelt tarbijatelt. See võib aidata kaasa tarbijate soovile olla kursis uusimate moesuundadega ja püüda neid oma stiilis väljendada. [15]

2.2.1 Kiirmoe mõju noortele

Vaimne tervis on muutunud üha olulisemaks teemaks kogu maailmas ning Covid-19 pandeemia on sellele teemale veelgi enam tähelepanu juhtinud. Isolatsioon, hirm nakatumise ees, majanduslikud raskused ja muud pandeemiaga seotud tegurid on paljude inimeste vaimset tervist mõjutanud. Samas võivad vaimse tervise häireid põhjustada ka muud tegurid nagu keskkond, elustiil, bioloogilised faktorid jne.

Moel võib olla positiivne kui ka negatiivne mõju inimeste vaimsele tervisele, eriti noortele, kellel on sageli tugev soov sobituda sotsiaalsesse gruppi. Oma välimuse probleemid on üks peamisi murekohti seoses moe kahjuliku mõjuga noortele. Moesuunad võivad propageerida väga spetsiifilisi kehatüüpe, mida on raske saavutada ja mis võivad põhjustada enesehinnangu probleeme. Teine oluline tegur on eakaaslaste surve, mis võib sundida jälgima moesuundasid, mida noored tegelikult ei taha, kuid survestavad vajadust sobituda grupiga. See võib põhjustada stressi ja ärevust, kuna noored inimesed on sunnitud tegema midagi, mis neile tegelikult ei meeldi. Lisaks võivad ka klassi- ja majanduslikud erinevused mõjuda teismeliste vaimsele tervisele. Kui üks rühm saab endale lubada kalleid moerõivaid ja aksessuaare, võib see tekitada teistes, kes sellist luksust endale lubada ei saa madalamat enesehinnangut. [17]

Noored võivad olla väga tundlikud, kuidas esitleda end teistele ja see võib mõjutada nende valikuid riietumisel ja stiilis. Kuulsuste ja sotsiaalmeediastaride jälgimine Instagramis ja Tik Tokis võib pakkuda noortele inimestele inspiratsiooni ja ideid, kuid samas ka suurendada survet sobituda moe suundadega. Just siin ongi abiks noortele

kiirmood. [18]

Mood on oluline viis end väljendada ja oma individuaalsust rõhutada. Samuti võib mood aidata luua sidemeid teiste eakaaslastega, kellel on sarnased huvid ja stiilid. Moodi kasutatakse ka kui vahendit, et pääseda naeruvääristamisest ja säilitada suhteid sõpradega. Kui noored ei suuda oma sõpru või meediastaari jäljendada, siis neil võib tekkida tunne, et nad ei kuulu või ei "sobi" antud gruppi, mis omakorda toob paratamatult kaasa madala enesehinnangu ja ärevuse. [17]

On olemas kolm peamist põhjust, miks noored pöörduvad kiirmoe poole uute riiete ostmisel. Esimeseks põhjuseks on taskukohane hind, sest noortel on tavaliselt piiratud eelarve. Teiseks on soov riietuda vastavalt praegustele moesuundadele ja stiilide. Kiirmoe brändid on tuntud trendikate rõivaste ja aksessuaaride poolest. Kolmandaks põhjuseks on, et shoppamine on muutunud väga populaarseks hobbiks. Vaatamata et paljud noored juba teavad kiirmoe negatiivsest mõjust keskkonnale, jätkavad nad ikkagi nende kaupade ostmist. Võib olla ka sellepärast, et nad ei tunnetä, et nende individuaalsed toimingud saavad tegelikult midagi muuta. [16]

Viimase kolmekümne aasta jooksul on rõivatootmine kasvanud meeletu tempoga, mis on võimaldanud nii noortel kui ka vanemaealistel tarbijatel tajuda oma riideid ühekordseks kasutamiseks. [14]

Sotsiaalmeedia on kiirmoe tootmise jaoks oluline reklaamikanal, sest see võimaldab brändidel jõuda suure hulga tarbijateni. Kiirmoe brändid kasutavad erinevaid platvorme, nagu Instagram, TikTok ja YouTube, et luua mõjutajaid, kes propageerivad nende tooteid ja inspireerivad tarbijaid uusi rõivaid ostma. Sotsiaalmeedia võimaldab ka kiirmoe brändidel kiiresti reageerida trendidele ja kohandada oma kollektsioone vastavalt sellele, mida noored soovivad. Seega on sotsiaalmeedia muutunud kiirmoe tööstuse jaoks oluliseks kanaliks, mis võimaldab neil oma kliente paremini mõista ja nende vajadusi rahuldada. [18] Paljud noored jälgivad mõjutajaid, kes reklaamivad kiirmoe brände. Tagajärjeks on raske vastu seista kiirmoe toodete ostmisele, mida soovitavad nende lemmikmõjutajad ja sõbrad. [16] Noorukid soovivad sageli jätta head muljet, et leida oma kohta sotsiaalses hierarhias. Mood annab selleks võimaluse, eriti kui teiste poolt heaks kiidetakse. Seega võib riiete ostmine ja sellega kaasnev "lahe" või "populaarne" olemine olla oluline osa teismeliste identiteedist ja sotsiaalsest positsioonist. [18]

Õnneks üha rohkem noori tarbijaid on hakanud mõistma kiirmoe mõju keskkonnale ja ühiskonnale ning on hakanud tegutsema selle vastu. Uuringud näitavad, et Z-generatsiooni (1995. - 2015.aastal sündinud noored) liikmed eelistavad osta korduvkasutatud ja/või keskkonnasõbralikke rõivaid ning otsivad ettevõtteid, kes keskenduvad säästlikule tootmisele ja vastutustundlikule ettevõtlusele. Samuti on noored tarbijad hakanud avaldama survet kiirmoebrändidele, et need võtaksid vastutuse keskkonnaprobleemide lahendamisel ja parandaksid oma tootmisprotsesside läbipaistvust. Need arengud võivad olla kiirmoe tööstusele tõsine väljakutse ning sundida ettevõtteid oma ärimudeleid muutma. [16]

Kiirmoe mõjust tuleb rääkida noortele võimalikult varakult ning koolid võivad olla selles protsessis olulised partnerid. Kiirmoe tarbimine on suuresti seotud lühiajalise trendide järgimisega ning noortele, kes alles õpivad oma stiili ja eneseväljenduse kujundamist, võib olla raske mõista selle tarbimise tagajärgi. Koolidel on oluline roll noorte harimisel kiirmoe mõjudest ning julgustamisel tegutseda vastutustundlike tarbijatena. Koolides võiks korraldada loenguid ja seminare, mis selgitavad kiirmoe probleeme ning aitavad kaasa teadlikkuse tõstmisele. Samuti võiksid koolid soosida jätkusuutlikku moodi, korraldades näiteks rõivavahetusi või korduskasutatud rõivaste mөөşõusid.

Moekriitiku Barberi sõnul on kõige tähtsam asi, mida saab maailm keskkonnakaitse heaks teha - haridus. Lõppude lõpuks ei ole keskkonnakaitse mitte toode, vaid mõtteviis. [16]

Harituse ja teadlikkuse tõstmine on väga oluline samm keskkonnahoidliku käitumise edendamisel. Kui inimesed mõistavad oma tegevuse mõju keskkonnale ja teavad, kuidas teha paremaid valikuid, võivad nad hakata muutma oma harjumusi ja tarbimiskäitumist. Selleks on oluline, et keskkonnateemad oleksid koolides ja kodudes laialdaselt käsitletud ning et tarbijad oleksid paremini teadlikud tootmisprotsesside mõjust keskkonnale ja töötajatele. Sel viisil saavad nad teha teadlikke valikuid ja toetada ettevõtteid, mis töötavad jätkusuutlikult ja vastutustundlikult.

3. VALIKAIN E PROGRAMMI LOOMINE "JÄTKUSUUTLIK RÕIVATARBIMINE " TALLINNA LÄÄNEMERE GÜMNAASIUMIS

Lõputöö autor töötab TLG (edasi TLG)aastast 2009. Lõputöö teema valimisel novembris 2022 tekkis idee luua uue valikaine õppeprogrammi "Jätkusuutlik rõivatarbimine" TLG gümnaasiumi õpilastele. Põhjuseks oli see, et õppeaasta 2022/2023 oli seotud teemaga - jätkusuutlik tarbimine. TLG on väga novaatorlik ja progressiivne kool, mis osaleb erinevates projektides ja programmides, seepärast kooli direktor oli uue valikaine õppeprogrammi loomisega kohe nõus. Enne uue valikaine koostamisest lõputöö autor viis läbi küsitluse (õppekeskkonnas Kahoot) TLG gümnaasiumi õpilastele, et uurida nende teadmiste taset antud valdkonnas ning soovi osaleda õppeprogrammis.

3.1. Tallinna Läänemere Gümnaasiumi tutvustus

Tallinna Läänemere Gümnaasium on vene õppekeele üldhariduskool, mis asub Lasnamäel Vormsi tänaval. See on üks suurimatest koolidest Lasnamäel. Õppeaastal 2022-2023 õpib koolis 1717 õpilast, mis on 57 klassikomplekti. Põhikoolis on vene õppekeele 36 klassikomplekti ning 18 keelekümbelse klassikomplekti. Gümnaasiumis hetkel on õppimas 135 õpilast, mis teeb 3 klassikomplekti (24). Gümnaasiumi klassid jagunevad kaheks rühmadeks: „edasijõudnud“ ja „algavad“. Rühmad moodustatakse 9. klassi eesti keele eksami tulemuste põhjal [26].

Tallinna Läänemere Gümnaasium (endine 65.Keskool) avas ukse esimest korda 1. septembril 1989. aastal. Esimesel õppeaastal oli koolis 34 klassikomplekti 1113 õpilasega. Tallinna Linnavalitsuse 1998. aasta määrusega nr.19 nimetati Tallinna 65. Keskool ümber Tallinna Läänemere Gümnaasiumiks. TLG on innovaatiline kool. Aastal 2000 oli see esimene kool Tallinnas, kus avati esimesed keelekümbelseklassid, mis põhinesid Kanada ja Soome keelekümbelse õppeprogrammidele. Selle programmi eesmärk on anda õpilasele nii emakeele kui ka eesti keele funktsionaalne oskus. Sealjuures omandatakse heatasemelised oskused ka kolmandas keeles [25]. Juba pikka aega on koolil nii eesti kui ka välisriigi koostööpartnerid. Aastast 2016 TLG osaleb ülemaailmses keskkonnahariduslikus programmis - Roheline Kool (*Eco-School*). Eestis seda programmi koordineerib Eesti Looduskaitse Selts (ELKS) ning toetab Tallinna Keskkonna- ja kommunaalamet [26].

3.1.1. Keskkonna- ja jätkusuutlikkusega seotud õppetegevus 2022/2023 õppeaastal

Aastal 2016 liitus TLG rahvusvahelise programmiga Roheline Kool. Roheline Kool on programm, mille eesmärk on edendada keskkonnaharidust ja jätkusuutlikku arengut koolides üle maailma. Programmi eesmärk on tõsta õpilaste keskkonnateadlikkust ja julgustada neid osalema säästvate käitumisharjumuste edendamises koolis ja kogukonnas. Roheline Kool keskendub ka õpetajate ja personali koolitamisele, et nad saaksid paremini juhendada õpilasi keskkonnateadlikkuse teemadel. Programmi raames viiakse läbi erinevaid tegevusi ja projekte sealhulgas nagu näiteks jäätme- ja energiasäästuprojekte, keskkonnakaitsealaseid tegevusi ning loodusharidust. TLG liitumine programmiga näitab kooli pühendumust keskkonnaharidusele ja jätkusuutlikkusele.

Pilt 4.TLG väärtused [49]

Pilt 5. TLG prügikastide sorteerimisvõimalusega

Gümnaasiumi koostöö ja projektide toel KIK-ga on rohkem kui 1200 TLG 1.-9. klassi õpilast külastanud 2022/2023 õppeaastal erinevaid projekte Tallinnas sealhulgas Nõmme Loodusmaja, Energia avastuskeskus jt.

Pilt 6. TLG 7b klass Energia avastuskeskuses

Õppeaasta 2022/2023 oli Haridusameti poolt nimetatud "Loodus ja Keskkonnahoiu"

aastaks.[36] Antud teema raames 8. märtsil TLG aulas toimus "Moeshow taaskasutusmaterjalist". Osalesid 4.-11. klasside õpilased, kes pidid tegema mingi rõivaeseme taaskasutatavatest materjalidest ning seda esitlema. Esitlemiseks oli vaja välja mõelda oma tootele pealkiri ning leida ka sobiv muusika. Kokku esitleti antud üritusel 15 erinevat toodet.

Pilt 7. TLG moeshow 4.-11. klassidele taaskasutusmaterjalide teemal

Suurepärane näide sellest, kuidas jätkusuutlikkuse teema on integreeritud TLG erinevatesse õppevaldkondadesse ja -vormidesse, on loovtööd ja uurimistööd 2023. õppeaastal. Selline lähenemine võib suurendada õpilaste teadlikkust jätkusuutlikkuse küsimustes ja innustada neid arendama oskusi ja teadmisi, mis on vajalikud jätkusuutliku tuleviku saavutamiseks.

TLG 11. klassi õpilased löövad kaasa Rohelise Kooli programmi rakendamisel. Taaskasutamine on üks tõhusamaid viise keskkonna saastamise vähendamiseks. TLG kooli 11. klassi õpilased bioloogia ja geograafia õpetaja juhendamisel tegid valmis inimese siseelundite mudeli. Mudel on valmistatud õpilaste poolt kasutatud paberist (õpilaste vanad vihikud, töölehed jt.) *Papercraft* stiilis.

Pilt 8. TLG 11.klassi bioloogia teemade käsitus läbi materjalide taaskasutuse

Keskkonna- ja jätkusuutlikkusega seotud seotud teemad olid õpilastele välja pakutud ka loovtööde läbiviimisel. Näiteks 8.klassi loovtöö teemaks oli " *Upcycling*. Vanade teksade uus elu".

3.2. TLG põhikooli õpilaste keskkonnateadlikkuse analüüs

Üheks heaks lähenemiseks valikaine programmi koostamisel on esmalt küsitluse läbiviimine õpilaste seas ning saadud vastuste analüüsimine. See annab võimaluse tagada, et valikaine programm vastab kõige paremini kooli õpilaste teadmistele, huvidele ja vajadusele. Küsitlused võimaldavad õpilastel oma eelistusi ja soove väljendada ning aitavad koolil programmi koostada, et see oleks võimalikult kasulik ja huvitav õpilastele. Küsitluste tulemuste põhjal saab valida valdkondi ja teemasid, mida õpilased soovivad uurida, ning koostada programmi, mis vastab kõige paremini nende vajadustele.

Küsimustik oli läbi viidud TLG põhikoolis 5.-9. klassi õpilaste seas *google forms*. Küsimustikule vastas 94 õpilast. TLG on vene õppekeele kool, seepärast küsimustik sai koostatud vene keeles ning koosnes 18 valikvastustega küsimustest.

Küsimused saab jagada kolmeks rühmaks:

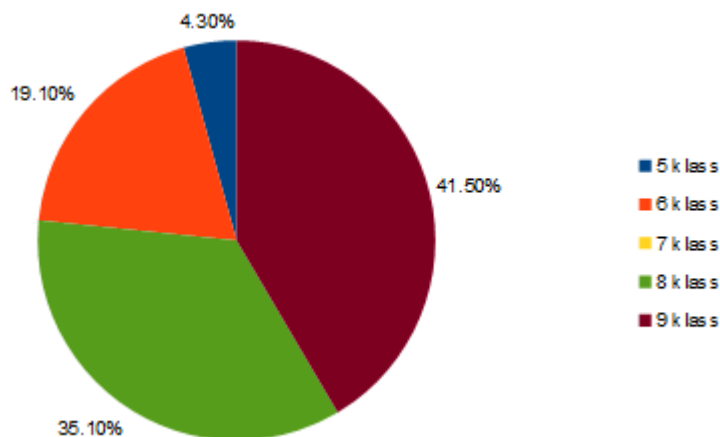
1. Sissejuhatavad küsimused - annavad ettekujutus vastaja kohta;
2. Vihjavad küsimused - sujuvalt suunab vastajat mõtteid põhiteema küsimuste suunas;
3. Põhiküsimused - küsimused, mille vastused annavad vastuse püstitatud

probleemidele.

Sissejuhatavad küsimused koosnesid omakorda kolmest küsimusest:

- Mitmendas klassis sa käid?
- Missugustest keskkonna probleemidest oled Sa koolis õppinud?
- Mis õppeaines sa saad teada keskkonnaprobleemidest?

Joonis 2 näitab, et 41.5% vastajatest olid 9 klassi õpilased. Kõige vähem vastuseid sai autor 5 klassi õpilastelt ning 7 klassi õpilased ei vastanud üldse küsimustele.

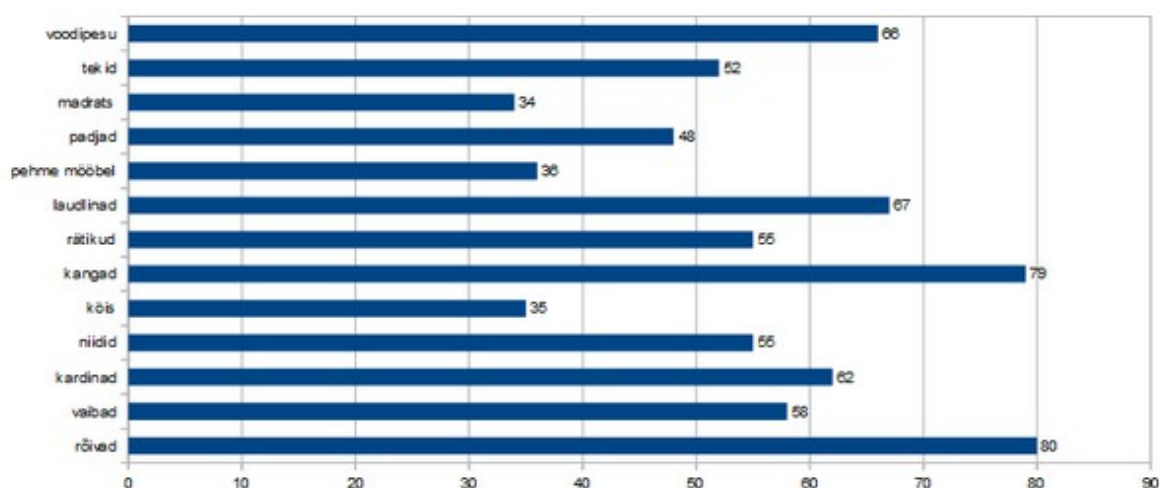
Joonis 2. Õpilaste osalemine küsitluses klasside viisi

Õpilase mainisid, et kõige rohkem koolitundides räägitakse õhu ja vee saastamisest, kuid ka mürgiste kemikaalide sattumisest pinnasesse, vette ja atmosfääri. Neid teemasid käsitletakse bioloogias, loodusõpetuses ja geograafias. Üheski koolitunnis ei ole käsitletud rõiva- ja tekstiilitoodete ületarbimist.

Vihjavate küsimuste eesmärk oli teada saada, mida TLG põhikooli õpilased teavad tekstiilist, rõivatoodangust ja rõivaste utiliseerimisest. Vihjavad küsimused koosnesid omakorda viiest küsimusest:

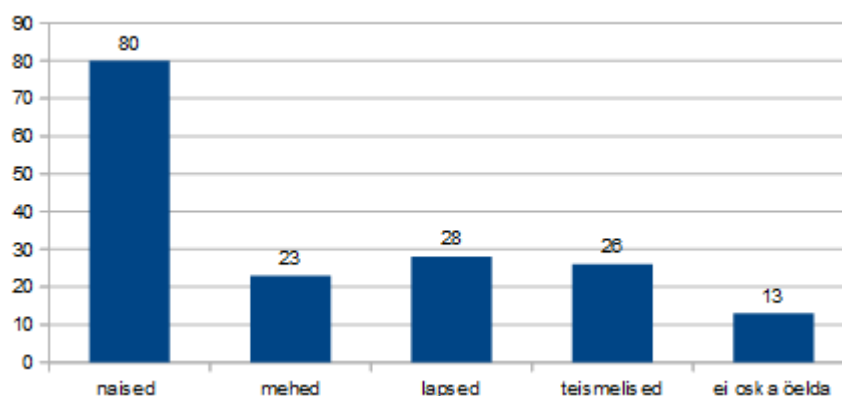
- Mis on Sinu arvates tekstiil?
- Kuidas Sa arvad mitu kilogrammi tekstiili kasutab üks Eesti kodanik aastas?
- Mida sina arvates tavaliselt tehakse vana tekstiili ja rõivastega Eestis?
- Kuidas Sa arvad, millistes riikides toodetakse suurem osa meie rõivastest?
- Kes, sinu arvates, õmbleb meie rõivad?
- Mida Sa arvad, kus õmmeldakse peamiselt rõivad, mida poest ostetakse?

Tekstiilil on oluline roll inimese igapäevases elus. Tekstiil annab meile funktsionaalsust, mugavust, kaitset, stiili. Küsitluse raames selgus, et suur osa põhikooli õpilasest arvavad, et tekstiili juurde kuuluvad ainult rõivad, kangad, laudlinad, voodikomplektid. Vähem õpilasi teadis, et vööd, madratsid, pehme mööbel kuulub samuti tekstiili alla (Joonis 3). Vastajate arvates pärast tekstiili kasutamist, Eesti inimesed tavaliselt annetavad selle vaestele, viivad taaskasutusse või lihtsalt viskavad ära.

Joonis 3. Tekstiiltoodete liigitamine õpilaste arvates

Samuti põhikooli õpilased väitsid kindlalt, et suur osa meie rõivastest toodetakse kolmanda maailma riikides ja neil on kindel ettekujutus, et seda teevad peamiselt naised (Joonis 4).

Joonis 4. Rõivaste valmistajad sooti ja vanuseliselt rõivatööstuses

Põhiküsimuste eesmärk oli välja selgitada, mis on õpilaste rõiva kasutamise ja ostmise kogemus, harjumus, arvamus ning kuidas TLG põhikooli õpilane hindab ennast jätkusuutliku tarbijana.

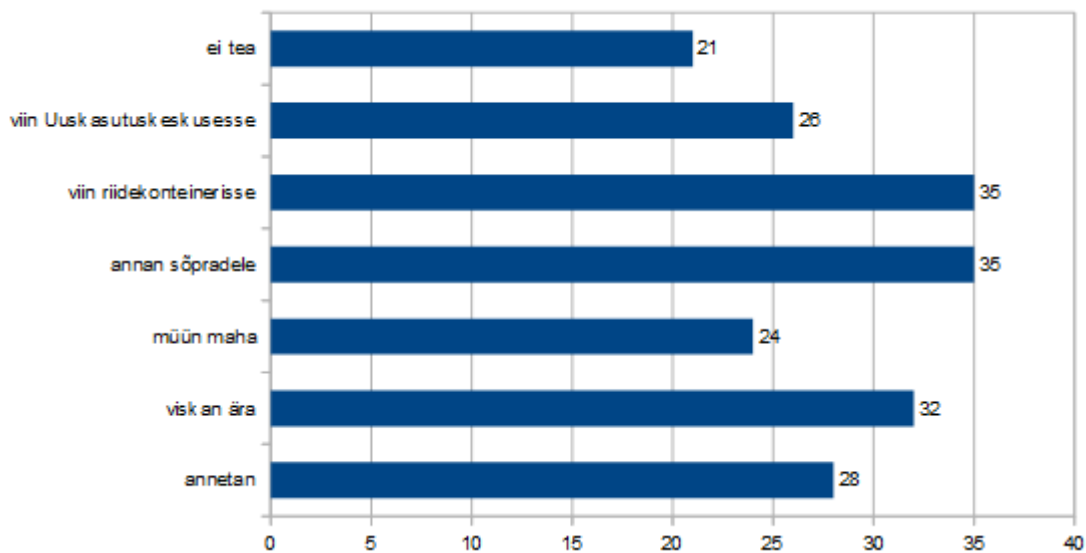
Põhiküsimused koosnesid kümnest küsimusest:

- Kui tihti sa ostad endale uued rõivad?
- Kui kaua sa ühte asja kannad?
- Mis mõjub sinu riide valimisele?
- Kes mõjub sinu riide valimisele?
- Kus sa tavalised ostad endale uued riided?
- Kas sa oled endale midagi taaskasutuspoes ostnud?
- Mida sa teed oma vana riidega?
- Kuidas sa arvad meie riide valmistamine mõjub keskkonnale?
- Kas sina rõivaste ostjana saad tekstiili- ja moetööstuse seotud probleemid lahendada?
- Kas sa sooviksid teada kuidas olla jätkusuutlik tarbijana?

Põhiküsimustele saadud vastuseid analüüsidis leidis töö autor, et 85% põhikooli õpilastest tavaliselt ostavad riided kaubanduskeskustest. Kuid üle poole õpilastest (52%) on kunagi ostnud oma riided ka taaskasutuskeskustest. Õpilastel tekib soov osta midagi uut, siis kui midagi meeldis või on vaja asendada rebenenud riideid. Vastajad märkisid, et kõige sagedamini mõjutab rõivavalikut nii hind kui ka rõiva välimus, kuid arvestatakse ka vanemate ja sõprade arvamust. Väärrib märkimist, et vaatamata vastajate noorele vanusele, on õpilasel tekkinud kindel arusaam, et nende tarbimisharjumused võivad keskkonda negatiivselt mõjutada (Joonis 5). Vanadest asjadest vabanemiseks kasutavad õpilased mitut võimalust: annetada vaestele või sõpradele, kasutavad kogumispunkte või konteinereid. Kahjuks tuli küsitlusest välja ka see, et suur osa oma vanadest rõivastest visatakse lihtsalt ära (Joonis 6).

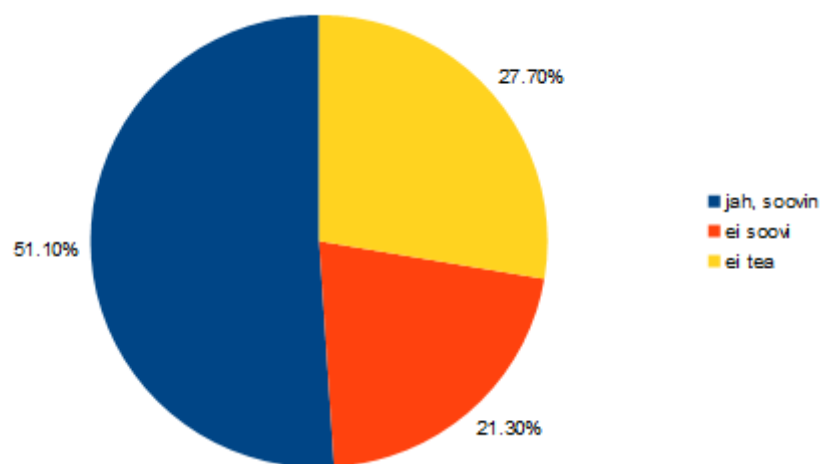

Joonis 5. Rõivatarbimise mõju keskkonnale õpilaste arvates

Joonis 6. Kasutatud ja edasikandmiseks soovimatute rõivaste utiliseerimine

Küsitlust analüüsidest leidis töö autor, et vaatamata sellele, et rõivaste ületarbimisest kooli õppekavas ei käsitleta, on põhikooli õpilastel sellest olemas mingi ettekujutus. Vastaja saab aru kuidas see mõjutab keskkonda ning paljud saavad aru, kuidas nad tarbijana saaksid seda mõju vähendada. Küsitlusest selgus, et soov õppida jätkusuutlikuks tarbijaks on 51% õpilastel (Joonis 7).

.Joonis 7. Soov õppida jätkusuutlikuks tarbijaks põhikoolis

4. VALIKAININE ÕPPEPROGRAMM "JÄTKUSUUTLIK RÕIVATARBIMINE"

Valikaine on õppeaine, mille gümnaasiumi õpilane valib õppekavaga määratud valikainete hulgast. Gümnaasiumi riiklik õppekava pakub järgmiseid valikaine kursuseid: usundiõpetus, riigikaitse, majandus- ja ettevõtlusõpe, karjääriõpetus, uurimistöö alused [41]. Kuid igal koolil on võimalus pakkuda õpilastele ka oma loodud valikained.

Uurides õppekava, tundis autor huvi eelkõige teemade vastu, mis puudutavad keskkonnaprobleeme, jätkusuutlikku tarbimist ja säästlikku eluviisi. Põhikooli ja gümnaasiumi õppekavast leiti, et antud temaatikat käsitletakse järgmises ainevaldkonnas: loodusained, tehnoloogia, sotsiaalsed. [28] Õpilasi õpetatakse hindama inimtegevuse mõju looduskeskkonnale, teadvustatakse kohalikke ja globaalseid keskkonnaprobleeme ning leitakse neile lahendusi. Samuti põhikooli lõpetaja peab hindama meie planeedi ja Eesti loodusressursside piisavust ning tarbima säästlikult, tundes oma õigusi ja vastutust tarbijana. [29]

4.1. Valikaine loomise etapid

Valikaine loomine on raske, aga väga huvitav protsess. Produktiivne valikaine peab pakkuma õpilastele stimuleerivat ja rikastavat õppimiskogemust, toetama nende arengut ning valmistama neid tulevikuks. Valikaine programmi loomist planeerides jagas töö autor tegevuse etappideks:

- valikaine teema valimine - oli vaja valida teema, mis sobib valikainena. Teema peab olema töö autorile huvitav ning autor peab antud valdkonnas tundma ennast pädevana.
- valikaine eesmärkide püstitamine - oli vaja mõelda missugused on valikaine peamised õppe- ja kasvatuseesmärgid, missugused teadmised ja oskused peavad õpilased saama aine lõpus.
- sihtrühma analüüs - oli vaja leida sihtrühmad. Vajalik uurida, missugused on nende eelteadmised, kogemused, oskused. Leida, kas antud valikaine pakub neile huvi.
- õppekava koostamine - koostada õppekava, mis hõlmab teema põhjalikku uurimist ja praktilisi tegevusi. Jaotada tunnid teemadeks, kus käsitletakse erinevaid teemasid ja tegevusi. Leida või koostada kindlad õppematerjalid ja määratleda hindamiskriteeriumid.
- materjalide ettevalmistamine - valmistada ette vajalikud vahendid, materjalid, videod, saated jm.

- õppemeetodite valimine - valida õppemeetodid, mis sobivad eesmärkide saavutamiseks ning toetavad aktiivselt õppeprotsessi.
- koostööpartnerite valimine -leida partnereid/õpetajad, spetsialiste, et pakkuda õpilastele mitmekülgseid õppimisvõimalusi.
- hindamismeetodi planeerimine - hindamismeetodite valimine, et saaks jälgida õpilaste edusamme ning saavutada valikaine eesmärgid.
- tagasiside planeerimine - analüüsida, et kui tihti ja mis viisil läbi viia, et saada põhjalikku tagasiside õppeprotsessi ja -tulemuste kohta.

4.2. Valikaine "Jätkusuutlik rõivatarbimine" õppeprogramm

Õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine" on valikaine, mille maht on 35 tundi õppeaastas ja ainet õpetatakse soovitatavalt 10. või 11. klassis (vaata Lisa 1). Aine koosneb teoreetilistest, praktilistest osadest kui ka õppekäikudest. Kursuse raames õpetatakse, mis on peamised tekstiilkiud (looduslikud ja sünteetilised) ja antakse ülevaade tekstiilitööstusest. Analüüsitakse, kuidas tekstiili ja rõivaste tootmine, tarbimine ja utiliseerimine mõjutab keskkonda ning inimeste elu. Valikaine raames saavad õpilased teada, et missuguseid loodusressursse kasutatakse tekstiilitööstuses ning lähtuvalt sellest saab arutleda jäätmete tekkepõhjuste üle. Aines käsitletakse ka tööstuse eetilist külge, sealhulgas töötingimused, töötajate õigused ning tööstuslikku ärakasutamist. Seletatakse lahti kiirmoe ja jätkusuutliku moe printsiibid. Samuti leitakse keskkonnasõbralikumad tootmisprotsessid arutluse käigus. Kursuse raames suunatakse õpilane mõtlema oma tarbimisharjumuse üle kohta ning pakutakse ka erinevaid võimalusi rõivaste tarbimisharjumuste muutmiseks. Valikainel on ka oluline praktiline suunitlus, sealhulgas rõivaste parandamise oskuste - korduskasutamise ja asjade kohandamise oskuste õpetamine. Õpilasele tutvustatakse jätkusuutliku moe disaini loomise võimalusi nii Eestis kui mujal maailmas. Kursuse lõpuks taotletakse, et valikaine läbinud õpilane omandaks järgmised pädevused:

- tunneb ja näeb keskkonnaprobleemi, mida põhjustab vastutustundetu rõivatööstus;
- tunneb, missugused loodusvarasid kasutatakse tekstiilitööstuses ning kuidas tekstiilitööstus mõjub keskkonnale;
- suhtub vastutundlikult keskkonda;
- eristab looduslikud ja sünteetilised materjalid;
- seletab mõisted "kiirmood", "jätkusuutlik tarbija", "taaskasutus",

“upcycling”, “recycling”;

- tunnustab ja hindab ennast vastutustundliku tekstiiltööstuse tarbijana;
- leiab erinevad võimalusi viisid jätkusuutlikuks rõivatarbimiseks.

Oodatakse, et parema tulemuste saavutamiseks kool korraldab õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada ning on olemas arvuti- kui ka internetiühendus. Samuti kool võimaldab kasutada toetavaid demonstratsioonivahendeid (pilte, filme, videosid) ning audiovisuaalseid materjale või vahendeid. Koolilt oodatakse toetust õppekäikudele, külalislektorite osalemisele kui ka koostööle teiste oma kooli kolleegidega, sealhulgas käsitöö- ja tehnoloogiaõpetajatega.

Valikaine koostamine lähtus õppekava alusväärtustest, eesmärkidest, õpitulemustest ning õpisisust. Õppetegevuse kavandamisel ja korraldamisel oli arvestatud gümnaasiumi õpilaste suure õpikoormusega. Seepärast oli otsustatud, et valikaines puuduvad kodutööd. Oma teadmised õpilased saavad õppetundide, külalislektorite tundide ja õppekäikude raames. Hindamine toimub tunnis tehtud töö alusel või õppekäikude raames. Valikaine programm oli koostatud nii, et õpilastel oli võimalik õppida üksi kui ka üheskoos teistega (paaris, rühmas), see võimaldab suurendada õpimotivatsiooni ning toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks. Õppetegevuse korraldamisel oli kasutatud erinevaid õppemeetodeid: passiivsed (loeng jt) ja aktiivsed (ajurünnak, arutelu, rühmatööd, õppekäik, õppemäng, praktilised tööd jt). Rühmatööde ettekandmine aitab õpilastel saada esmaseid uurimistöö kogemusi ja esinemisuskust. Samuti on aine kesksel kohal õpilase kriitilise mõtlemise arendamine ning analüüsi- ja argumenteerimisoskus maailmavaatelistes küsimustes. Rakendatakse ka kaasaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid, näiteks õppemäng *Kahoot*, video ja filmide vaatamine, *Google forms*. Õpikeskkonna laiendamiseks kasutatakse ka õppekäike, nende hulgas on

- ettevõtte Lipuvabrik OÜ õppekäik;
- Altaguse Matkaklubi õppekäik;
- Uuskasutuskeskuse õppekäik.

Valikaine raames kutsutakse ka külalislektoreid nagu Ragn-Sellist ja/või Proovikivist.

Lõiming teiste õppeainega on väga oluline õppeprogrammi koostamisel. Selline viis aitab õpilast keskenduda konkreetsele teemale või probleemile ning võimaldada õpilastel rakendada oma teadmisi mitmes valdkonnas. Valikaine koostamise ajal toetatakse lõimingut järgmiste õppeainetega:

- bioloogia- keskkonnaprobleemid, loodusvarade kasutamine tekstiilitööstuses;
- geograafia - tekstiilitootmise asukohad, õppekäigud;
- keemia -looduslikud ja sünteetilised kiud; kemikaalid tekstiilitööstuses;
- ajalugu - tekstiilitootmine ja -tööstus erinevatel aegadel;
- inimeseõpetus/ühiskonnaõpetus - erinevate rollide võtmine, olukordade läbimäng, probleemõpe;
- tehnoloogia ja käsitöö - praktilised tööd nagu rõivaste parandamine; tekstiil jääkide kasutamine vaasi ja mänguasja tegemiseks jms.

Õppetunni teema jaotamine sõltub püstitatud eesmärkidest ja soovitud õppetulemustest. Teema jaotamine aitab korraldada ja struktueerida informatsiooni. Õige teema jaotamine toetab ka antud teema arusaamist, mõistmist ja analüüsimist. Valikaine kursus "Jätkusuutlik rõivatarbimine" on jaotatud 7 põhiteemaks.

1. Tekstiil, tekstiilitööstus;
2. Tekstiil. Looduslikud kiud: puuvill, vill, lina, bambus, kanep;
3. Tekstiil. Sünteetilised kiud: polüester, polüamiid, viskoos, lyocell;
4. Tekstiilitööstuse mõju keskkonnale;
5. Mood, ajalugu, kiirmood, ületarbimine, tarbimisharjumused;
6. Jätkusuutlik mood maailmas ja Eestis;
7. Minu stiil on minu vastutus.

Lisas on tabelis 2 on välja toodud valikaine jaotus ning selgitatud õppesisu, kasutatud materjale ning sellega seotud tegevusi. Samuti on õppesisule märgitud õpitulemuste eesmärgid ja kasutatavad õppemeetodid. Tabeli 2 viimases veerus on täpsustatud, kuidas hinnatakse iga valikaine teemat. Hindamine on mõeldud teadmiste ja oskuste valdamise taseme määramiseks igapäevases tööprotsessis klassiruumis ja õppekäigu ajal. Seda tehakse erinevates vormides ning see võimaldab õpetajal ja õpilasel oma tööd kohandada ning võimalikke puudusi kõrvaldada. Valikaine raames hinnatakse suulised vastused, kirjalikud ja praktilised tööd, iseseisvad tegevused, osalemine õppeprotsessis (näiteks rühmatöös, õppekäigul jne) arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Olulisel kohal on kujundav hindamine. Kujundav hindamine keskendub õpilaste loovusele, eneseväljendusele ja praktiliste oskuste arendamisele. Hindamine toimub nii sõnaliselt kui ja numbriliselt. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on

hindamise kriteeriumid.

Vastavalt Tallinna Läänemere Gümnaasiumi õpilaste hindamisele: "Valikkursus/valikaine hinnatakse hindegas "arvestatud" või "mittearvestatud" ning pannakse välja numbriliste hinnete alusel. Kursus saab olla arvestatud kui enamus hinnetest on positiivsed".[51] Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse" § 15 lõike 2 alusel, TLG-s hindamine toimub viie pallis süsteemis:

- hindegas „5" ehk „väga hea" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid;
- hindegas „4" ehk „hea" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele;
- hindegas „3" ehk „rahuldav" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele, kuid esineb puudusi ja vigu;
- hindegas „2" ehk „puudulik" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi;
- hindegas „1" ehk „nõrk" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemustes esineb olulisi puudusi ja areng puudub. [51], [56]

Esitamata kirjalik või suuline töö, mida õpetaja peab oluliseks ja hindab tavaliselt protsessi hindegas, märgitakse elektroonilises päevikus sümboliga "et"."Et" parandamiseks õpilastele antakse võimaluse esitada töö 5 õppepäeva jooksul, peale sümboli kandmist päevikusse. [51]

4.3. "Jätkusuutlik rõivatarmine" programmi testimine

Testimise tund, mis olid mõeldud valikaine programmi testimiseks toimus 16. - 17.aprillil 2024. aastal 11. klassi õpilastega. Tunni teemaks oli "Moetööstuse jalajälg" ning toimus bioloogiaõpetaja koostöös. Alguseks oli mõeldud, et autor läbi viib tundi ainult 16.aprillil ning selle pikkus oli planeeritud 90 min ehk 2x45 min koos vahetunniga. Kuid seoses sellega, et tunni ajal arutelud muutusid pikemaks kui oli planeeritud, siis mõned harjutused ja tagasisideleht jäi õpilastel täitmata. Õpilaste palvel ja bioloogiaõpetaja loal viidi lisaks läbi 45 minutiline tund 17.aprillil. Tunnis osalesid 22 õpilast. Tabelis 3. on välja toodud testimise tundide teemade jaotus ning selgitatud õppesisu ja sellega seotud tegevusi. Lisaks õppesisule on esitatud ka kasutatavad õppemeetodid.

Testimise tundi oli töö autoril keeruline üles ehitada sellisel viisil, et:

- anda üldine ettekujutus kõigist kursuse teemadest testimise tunni ajal;
- valida ja kasutada erinevaid õppemeetodeid, et tund oleks huvitav ja võimalikult produktiivne õpilastele;
- motiveerida õpilast aruteluks;
- panna mõtlema jätkusuutliku rõivatarbimise teemadel.

Tund oli jagatud neljaks põhiteemaks:

1. Tekstiil ja tekstiilitööstus;
2. Tekstiilitööstuse mõju keskkonnale;
3. Kiirmood ja lahendamist vajavad probleemid;
4. Jätkusuutlik mood ja brändid, jätkusuutlik tarbija.

Valikaine testimise tunni eesmärgiks oli tutvustada moetööstuse tekitava keskkonna probleemidega inspireerida õpilast jätkusuutlikuks tarbijaks. Eesmärgi saavutamiseks oli esitatud järgmised ülesanded:

1. Seletada mõisted tekstiil, tekstiilitootmine, tekstiilitööstus;
2. Uurida missuguse keskkonaprobleemid tekitab tekstiilitööstus;
3. Seletada mõisted "kiirmood" ning uurida missugused kiirmoe brändid asuvad Eestis;
4. Seletada mõisted "Jätkusuutlik mood" ja "Jätkusuutlik rõivatarbija";
5. Uurida kuidas olla "Jätkusuutlik rõivatarbija";
6. Täita tööleht;
7. Lahendada Kahoot;
8. Täita tagasisideleht.

Õpitulemuseks peetakse kui õpilane

- tunneb ja seletab lahti mõisted: tekstiil, taaskasutus, *upcycling*, *recycling*, kiirmood, keskkonnasõbralik, jätkusuutlik mood, jätkusuutlik tarbija;
- tunneb kuidas tekstiilitööstus mõjub keskkonnale ja missuguseid loodusvarasid kasutatakse;
- räägib probleemidest mida tõi endaga kaasa kiirmood;
- nimetab kiirmoe brändid Eestis;
- seletab mõisted "Jätkusuutlik mood" ja nimetab Eesti brändid;
- hindab ennast jätkusuutliku tarbijana;
- teab kuidas olla jätkusuutlik tarbija.

Tunni algul "Moetööstuse jalajälg" autor soovis uurida, mida õpilased arvavad selle teema kohta ning missugused mõisted tulevad neile pähe. Autor kasutas ajurünnaku meetodit ning kõik sõnad, mida pakkusid õpilased pandi tahvlile kirja nagu keskkond, mood, Zara, pood, reostamine, Hiina, kiirmood, riidekonteiner, podium, hooaeg, Kaubamaja, õmblusvabrikud, inimene. Seejärel autor häälestas teemat veelkord, seletas õpetava teemasisu ning seletas lahti ka tunni eesmärgi ja ülesanded.

- saame teada mis on tekstiil;
- saame teada kuidas tekstiilitootmine ja -tööstus mõjub keskkonnale;
- saame teada mis on "kiirmood";
- saame teada missugused kiirmoe brändid asuvad Eestis;
- saame teada mis on "jätkusuutlik mood";
- saame teada kuidas olla "jätkusuutlikuks rõivatarbijaks"
- Kahoot
- tagasiside leht

Pilt 9 . Tunni ülesehitus teemade viisi

Esimeses osas "Tekstiil ja tekstiilitööstus" räägiti õpilastele, mis on tekstiil, missugustest materjalidest saab tekstiili toota ning mis on üldse tekstiilitööstus. Järgmisena pakuti õpilastele harjutus töölehel. Harjutuse eesmärgiks oli õpetada õpilast tuvastama tekstiilitoode. Töölehel olid loetletud erinevad tooted ja õpilased pidid tekstiiltoode kõrvale panema plussi ning miinuse vastavalt, mis ei ole tekstiiltoode. Pärast ülesande täitmist toimus suuline kontroll ja arutelu. Ülesande täitmisel probleeme ja

lisaküsimusi õpilastel ei tekkinud.

Teises osas räägiti, kuidas tekstiilitööstus mõjub keskkonnale kui oli läbivaadatud video "*The Textile Industry, a Problem to Solve*". Video räägib tekstiilitootmisest tulenevatest keskkonnaprobleemidest. Pärast video vaatamist algas tuline arutelu, mida töö autoril algselt plaanis ei olnud. Toimuv andis autorile mõista, et keskkonnateema oli õpilastele huvitav ja kuigi arutelu viis tunni ajakavast välja, ei takistanud töö autor õpilasi arutlemast. Arutelu ajal oli õpilastega tehtud erinevaid ettepanekuid, kuidas keskkonnamõju vähendada. Nende hulgas oli selliseid nagu "kohustada inimesi tekstiilijäätmeid sorteerima" ja "piirata loodusvarade kasutamist tekstiilitootmises".

Kolmandas osas oli õpilastele seletatud mõistet "kiirmood", lühedalt oli räägitud ka kiirmoe ajaloost ja probleemidest, mida kiirmood endaga kaasa toõi. Üheks selliseks probleemiks on lapstööjõu kasutamine õmblusvabrikutes arengumaades, kus toodetakse kiirmoe riided. Autor pakkus õpilastele vaadata videot "*The clothes on your back: Factory kids*" mis oli tehtud Rick Westheadiga, mis räägib lastest, kes töötavad õmblusvabrikutes Bangladeshis. Video tekitas vaatajates palju emotsioone. Eelkõige töötavate laste vanus, samuti laste töötingimused (eriti see, et lapsed magavad pinkidel). Arutelu ajal tekkis kohe küsimus: "Kus on kõik rahvusvahelised organisatsioonid, mis peaksid lapsi kaitsma?". Antud arutelu läks samuti ajakavast välja ning planeeritud 7 minuti asemel võttis rohkem kui 15 minutit. Järgmisena oli õpilastele töö paarides (Harjutus 2) töölehel. Harjutuse pealkiri oli "Kiirmoe brändid Eestis". Töö eesmärgiks oli leida ja üles kirjutada kiirmoe brändid, mis on Eestis. Seejärel uurida veebilehel www.ulemiste.ee missugused nendest asuvad Ülemiste keskus.

Kiirmoe probleemi lahenduseks peetakse jätkusuutlikku moodi. Sellest oli räägitud järgmises osas. Siin oli vaadatud üle, mis üldse tähendab mõiste "jätkusuutlik mood", missugused tuntumad jätkusuutlikud brändid tegutsevad maailmas ja Eestis. Õpilastele oli pakutud välja mõelda, kes on "jätkusuutlik rõivatarbija". Siin oli kasutatud ajurünnaku meetodit. Tuli välja, et nende arvates "jätkusuutlik rõivatarbija" on see kes

- arvestab uue ostu vajadusega;
- parandab oma rõivaid, ei viska ära;
- viib rõivad riidekonteinerisse;
- annetab oma vanad rõivad;
- valib kvaliteetsed rõivad, mitte kiirmoe omad.

Järgmine samm oli uurida, kas tunnis osalevad õpilased on "jätkusuutlikud tarbijad". Töö autor lõi testi pealkirjaga "Kas ma olen jätkusuutlik rõivatarbija?". Testi tegid kõik 22 õpilast ning lõpptulemusena tuli välja, et kuus õpilast peavad ennast jätkusuutlikuks rõivatarbijaks, ülejäänud mitte. Üks õpilane isegi õmbleb ise vanadest teksadest endale kotte ning lubas nendest pilti teha ja kasutada käesolevas lõputöös (Pilt 10).

Pilt 10.Õpilase(11.kl) valmistatud kott vanadest pükstest

Kuna 16.aprillil ei jõudnud kõiki ülesanded testtunnis teha, mis oli plaanis ning kuna õpilastel tekkis suur huvi teema vastu, siis oli kokku leppitud, et 17.aprillil saab seda lõpetada.

Tund 17. aprillil algas sellega, et kõigepealt korraldati seda, mida said õpilased olid teada saanud teelnevas tunnis. Autoril oli plaanis rääkida veel rõivaste hooldusest, teha Kahooti ja lasta täita tagasisideleht.

Jätkusuutlikkus rõivatarbimises on oluline ka sellest vaatenurgast, et inimene võimalikult kaua kasutab oma rõivaid. Selleks on mitu võimalust:

- parandab vanad rõivad;
- õmbleb vanadest midagi muud;
- hoolitseb õigesti rõivaste eest, jälgides hooldusmärke.

Arutelu jooksul tuli välja, et kolm õpilast parandavad oma riideid, üks õmbleb vanadest rõivastest teisi esemeid, kuid mitte ükski õpilane ei vaata hooldusmärke ja ei tea nende tähendust. See teemaga jätkus tund. Uuriti mille jaoks hooldusmärgid pannakse rõivastesse, ja mida nad tähendavad. Tund jätkus praktilise ülesandega. Klass oli jagatud 3-liikmelisteks rühmadeks, ühes rühmas oli neli inimest. Iga rühm sai neli hooldusetiketti, ülesandeks oli leida, et kuidas hoolitseda rõivaste eest, millele kuulub

see etikett ning mis rõivas see võiks olla.

Teadmiste kontrollimiseks oli autori poolt valitud õppimismeetodina õppemäng. Õppemäng ei ole puhas mäng, vaid mängu ja töö ühendus. Õppemängu loomiseks oli valitud õppeprogramm *Kahoot*. *Kahoot* koosnes 24 küsimustest valikvastustega. Kõik osalejad sooritasid mängu edukalt. Tunni viimaseks etapiks oli tagasisidelehe täitmine. Tagasiside võttis aega 10 minutit.

"Jätkusuutlik rõivatarmine" programmi testimise ajal ei jõudnud autor läbi rääkida kõikidest teemadest põhjalikult aja piirangu tõttu. Arutelud muutusid pikemaks ja selle tõttu ei jõudnud läbi teha kõik planeeritud tegevused 90 minutiga. Seepärast programmi testimise periood oli pikendatud planeeritud 90-minutist 135 minutini ning jagatud kaheks päevaks. Testimise ajal autor kasutas erinevaid õppemeetodeid vaheldumisi(passiivne ja aktiivne). Antud viis andis positiivsed tulemused ning võimaldas kaasata iga õpilase.

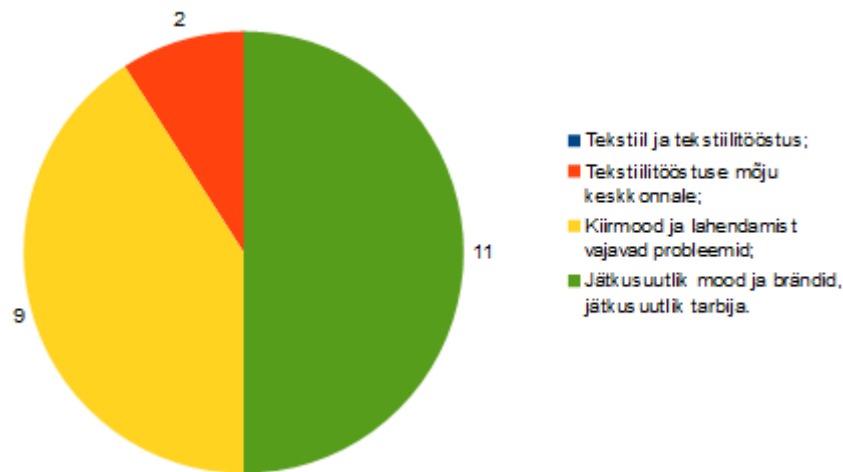
4.3.1. Õpilaste vastuste analüüs

Õpilaste tagasiside on rikkalik infoallikas selle kohta, mis töötab hästi ja mis vajab parandamist. See aitab aru saada õpilaste vajadustest, ootustest ja kogemustest, mis omakorda aitab kaasa tõhusamale õppimisprotsessile. Samuti aitab tagasiside kindlaks teha, kas õpilased on huvitatud antud valikaine valimisest ja selles osalemisest, mis määrab õppeprogrammi osatähtsuse õppekavas ning rõhutab selle aktuaalsust.

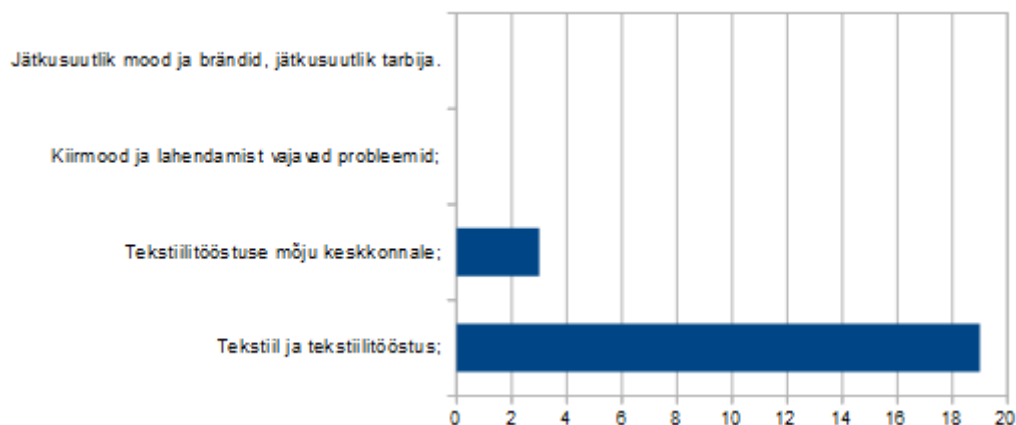
Testtunni tagasiside küsitlusele vastas 22 õpilast 11. klassist. Tagasisideleht koosnes 19 küsimustest. Nendest neli olid avatud, 11 valikvastustega ja ülejäänud Likerti skaala pallisüsteemiga küsimused. Küsimuste vastuseid analüüsid tuli välja, et kõik õpilased olid täiesti rahul tunni ülesehitusega. Eriti meeldis neile see, et tunni teoreetiline osa oli kinnistatud praktiliste ülesannete täitmisega. Ülesanded olid lihtsad ja arusaadavad. Veel kirjutati, et väga meeldisid arutelud, kus igaüks sai oma arvamust avaldada ning tuua oma praktika põhjal näited. Eriti meeldiv oli ühe õpilase märkus tunni kohta, kus ta kirjutas: " Eriti meeldis see, et tundus nagu ma ei ole tavalises õppetunnis. Pärast tundi läksin ma koju sooviga homme tagasi tulla!".

Järgmisena oli küsitud, kas õpilastele meeldisid valitud teemad, missugused meeldisid rohkem ja missugused vähem ning missugusest teemast sooviksid rohkem teada saada. Pärast valikut oli õpilasel ka võimalus põhjendada oma arvamust. Kõige rohkem õpilastele pakkus huvi teema "Jätkusuutlik mood ja brändid ning jätkusuutlik tarbija". Seda teemat valisti kõige rohkem - 15 õpilast 22st soovivad rohkem teada saada antud teemal. Põhjenduseks oli kirjutatud, et varem nad ei ole kunagi kiirmoest ja

jätkusuutlikkusest moest eriti mõelnud, vaid ostsid seda, mis meeldis. Rohkem soovitakse teada saada Eesti jätkusuutlikest brändidest nagu allpool toodud joonisel on näha. Teema "Tekstiil ja tekstiilitööstus" ei pakkunud õpilastele erilist huvi ning 19 õpilast olid valinud, et see teema neile ei meeldinud (Joonis 9).

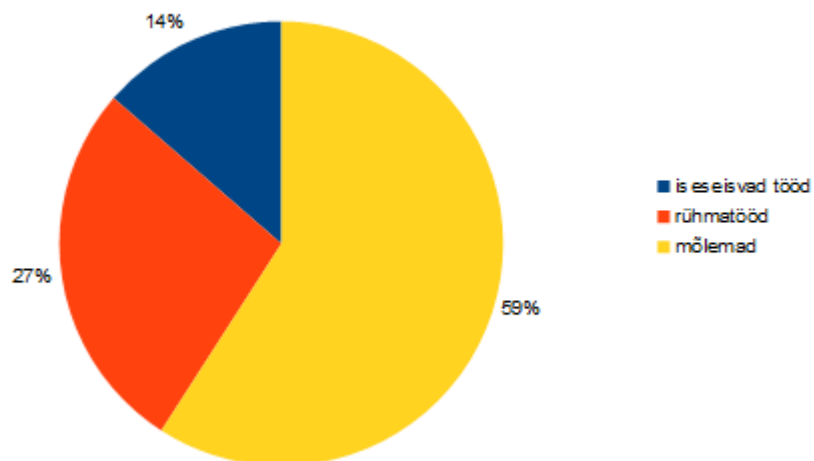

Joonis 8. Õpilastele enim meeldinud teema

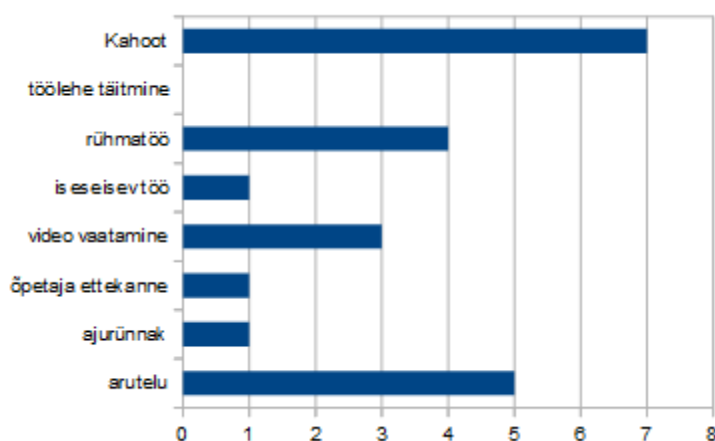
Joonis 9. Õpilastele vähem meeldinud teema

Järgmiseks etapiks oli vaja analüüsida õppemeetodite, ülesannete, tegevuste valikut tunnis. Selleks, et õppematerjal oleks hästi omandatud, küsis autor, et missugune töövorm pakkus õpilastele kõige rohkem huvi. Oli leitud, et nii iseseisvate kui ka rühmatööde vaheldumine meeldib õpilastele kõige rohkem.

Joonis 10. Töövormi eelistus

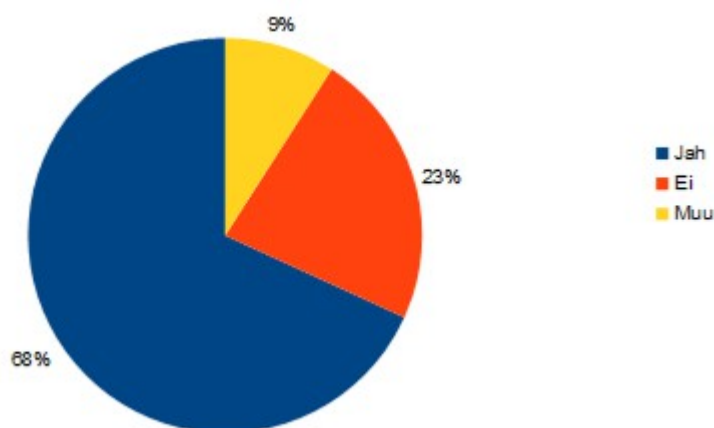
Samuti leidis autor, et 11. klassi õpilastele tunni läbiviimiseks sobivad sellised töövormid ning õppemeetodid nagu arutelu, rühmatöö ja õppemängud (Joonis 11). Ei meeldinud õpilastele töölehti täita, kuna seda palju kasutatakse ka teistes õppetundides. Õpilaste arvamuse kohaselt võiks tunnis rohkem tähelepanu pöörata video vaatamiseks, sest visuaalne õppematerjal jääb paremini meelde (valitud testtunni videod oli 1-2 minutilised) ja õppemängudele. Õpilased märkisid, et neile väga meeldis see, et teadmiste küsitlus oli tehtud *Kahoot* mängukeskkonnas. Ühelt poolt nad kontrollisid oma teadmisi, teisalt oli see mänguline ja võistlusmomenti pakkuv.

Joonis 11. Õpilaste õppemeetodite eelistus

Järgmiseks soovis autor uurida, kas teema seletus ja tööjuhendid olid õpilastele arusaadavad ning mida ta saab enda töös paremini teha õpetaja rollis. Tagasiside tulemuste põhjal oli leitud, et enamasti kõik õpilased olid autoriga kui antud uurimistöös õpetaja rollis rahul. Nende arvates teemad oli seletatud korrektselt ja lihtsas keeles, tööjuhendid oli selged ning õpetaja tundis huvi õpilaste arvamuste kohta, kuulas neid lõpuni, tõi ka omalt poolt elulisi näiteid. Lisamärkuseks oli pandud, et õpetaja võiks mõnikord rääkida aeglasemalt ning vahetundi õigel ajal lasta.

Tagasiside raames soovis autor ka teada, kas testtund antud aineprogrammi raames meeldis õpilastele ning kas nende hulgas on soovijad seda valikaineeks valida. Autor soovis ka omalt poolt välja selgitada, kas tema loodud õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine" on perspektiivne. Õpilaste tagasisidest selgus, et 19 õpilasele tund meeldis ning kogu klassi õpilastest on 68%, kes soovivad valida seda üheks oma valikaineeks (Joonis 12). Ülejäänud 23% ei soovi sellist valikainet endale valida. Õpilastest 9% valisid "Muu", selgitusega, et nad ei oska hetkel vastata.

Joonis 12. Õpilaste soov valida valikaineeks "Jätkusuutlik rõivatarbimine"

Kokkuvõtteks tuleb öelda, et testtunni tagasiside põhjal võib järeldada, et õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine" on aktuaalne, pakub õpilastele huvi ja õigustab kasutuselevõttu gümnaasiumi õppekavas.

4.3.2. Eneseanalüüs õpetaja rollis

Eneseanalüüs võimaldab oma töös leida tugevaid ja nõrku külgi. Aitab ennast paremini mõista. Samuti võimaldab välja tooma kõige probleemsemad kohad ning likvideerida neid. Seeläbi tõuseb ka õpilaste teadmiste kvaliteet. Eneseanalüüsimiseks uurimistöö autor kui õpetaja kasutas järgmisi punkte:

- mina tegevuse planeerija ja juhtijana;
- mina õpikeskkonna kujundajana;
- mina õppimise juhendajana;
- mina motiveerijana;
- mina koostöö tegijana;
- mina õppija arengu ning õppeprotsessi analüüsija ja hindajana.[56]

Õppetunni planeerimisel seisis autor silmitsi probleemiga, kuidas muuta testtund informatiivsemaks. Millised on parimad teemad, mida võtta ja kuidas nendest võimalikult palju rääkida piiratud aja jooksul. Samuti oli vaja mõelda missugused õppemeetodid ja õppimisviise kasutada tunni ajal püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Tuleb arvestada sellega, et tunnid olid viimased ning testtunni ajaks olid õpilased juba väsinud. Passiivseid meetodeid otsustati kasutada vähem, aktiivseid rohkem. Teoreetiline materjal tuleb panna vahelduma praktiliste ülesannetega, iseseisvad tööd rühmatööga. Samuti iga teema algul tuleb ka kasutada arutelu, et panna õpilast mõtlema kaasa. Parema õpitulemuse saavutamiseks oli kasutatud ka erinevad visuaalseid vahendid nagu näiteks slaide, videod, mõttekaardid. Enne testtunni läbiviimist tegi autor ka tihedat koostööd bioloogia õpetajaga, uurides, mida õpilased keskkonnast ning sellega seotud teemadest on juba varasemalt õppinud, missugune on nende tase ja mida autor peab juurde rääkima või selgitama. Autor sai ka parema ülevaate õpilastest ning nende ootustest.

Tunniks oli vaja õpilaste töökohad ümber paigaldada, et see võimaldaks teha nii individuaalset kui ka rühmatööd. Samuti oli oluline, et õpilastele oleks hästi nähtav töökraan teoreetilise materjali esitamise ajal, et vajadusel saab autor minna iga rühmani mitte segades teisi. Ümberpaigaldamisega tegelesid 11. klassi noormehed autori juhendamisel. Tunni algul oli õpilastele seletatud testtunni ülesehitus ja töökorraldus, jagatud töölehed ning tunniks vajalik abimaterjal (paber, pliiatsid, hooldusmärgistuse teave). Toimus ka autori enda tutvustamine ning selgitus, miks selline tund toimub. Olid püstitatud tunni eesmärgid ja ülesanded. Tunnis õppimise ajal oli lubatud kasutada telefoni ja selle võis panna laule, lisaks oli pakutud ka arvuti kasutamise võimalus. Samuti toimus õpilaste vabatahtlik jagamine rühmadeks. Õpilased olid väga positiivselt meelestatud ega vajanud lisamotivatsiooni. Autoril tekkis kohe algses õpilastega hea kontakt. Iga täidetud töö eest said õpilased tagasisidet ja viidi läbi suuline hindamine.

Testtunni ajal tekkisid ka mõned probleemid, mis nõudsid lahendust. Näiteks tunni

läbiviimisel ajal läks autor planeeritud ajast välja ning oli vaja leida lahendus, kas

- jätta mõned harjutused ja ülesanded tegemata;
- rangelt kinni pidada arutelu ajavahemikust;
- paluda lisatunni tegemise võimalikkust.

Õpilase palvel otsustati lisatunni kasuks. See võimaldas täita kõik harjutused ja ülesanded ning läbi viia arutelud.

Teiseks probleemiks oli, et *Kahooti* sisselogimine nii autoril kui ka õpilastel võttis väga palju aega. Kolmandaks oli, et klassis puudusid seinakellad ning autoril oli väga raske aega jälgida.

Eneseanalüüsimise käigus autor mõtles ka seda, mida võiks teisiti teha, et vältida eelpool kirjeldatud olukordi. Lahenduseks leiti järgmised võimalused:

1. Tunni algul panna õpilastele ajaline piir aruteluks ning jälgida kella;
2. Vähendada teoreetilise materjali mahtu
3. Planeerida iga ülesande jaoks rohkem aega
4. Planeerida ja valmistada ette lisamaterjali, mida ühest küljest saab kasutada kui aega jääb üle ja ära jätta kui pole vajadust.

Järelduseks võib öelda, et testtundide läbiviimine läks väga hästi, see meeldis nii õpilastele kui ka autorile. Püstitatud eesmärgid saavutati ja ülesanded said lahendatud. Autor sai õpilastelt hea tagasiside selle kohta, et pani neid mõtlema jätkusuutlikust rõivatarbimisest.

KOKKUVÕTTE

Igal aastal koolide arv, kes püüab oma õpilasi panna rohkem huvi tundma keskkonnaprobleemide vastu, suureneb. Viiakse läbi erinevad ekskursioonid, õppekäigud, keskkonnaalased üritused, osaletakse õppeprogrammides. Kuid ainult väike osa nendest räägib sellest, kuidas tekstiili- ja rõivatööstus mõjub keskkonnale ning seda ei ole piisavalt kui võrrelda kiirmoe populaarsusega noorte hulgas. Erinevad koolid leiavad erinevad viisid antud teema käsitlemiseks. Üheks variandiks on valikaine õppeprogrammi loomine.

TLG jaoks koostati valikaine õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine", mis on mõeldud 10. - 11. klassi õpilastele. Valikaine koosneb 35 x 45 minutilistest õppetundidest ning on mõeldud üheks õppeaastaks. Õppeprogramm on jagatud 7 põhiteemaks, mis omakorda on jaotatud alateemadeks. Õppeprogrammi teoreetilise materjali kõrval kasutatakse ka praktiliste ülesannetega tunde, külalislektoreid kui ka õppekäike nagu näiteks ettevõttesse OÜ Lipuvabrik, Alataguse Matkaklubi jt. Valikaines kasutatakse erinevaid õppemeetodeid - nii passivseid kuid ka aktiivseid nagu esitlused, ajurünnakud, töölehed, arutelud, õppemängud ja õppevideod. Õppimiskäsitlused on õppimiskeskused, kasutatakse nii individuaalset kui ka rühmatööd.

Õppeprogrammi aktuaalsuse ja osatähtsuse uurimiseks viidi läbi testtund. Valikaine testtund näitas, et õppeprogramm pakkus õpilastele huvi, aitas saavutada valikaine eesmärgid ja õigustas kasutuselevõttu gümnaasiumi õppekavas. Õpilaste tagasiside analüüsimisel leiti, et 15 õpilast sooviksid valida "Jätkusuutlik rõivatarbimine" endale valikaineks, mis vastab TLG valikaine avamise nõuetele. Lõputöö kirjutamise ajal veel üks kool (Eurogümnaasium) tundis huvi "Jätkusuutliku rõivatarbimise" õppeprogrammi vastu. Nende kooliõpilastega viidi läbi samasugune testtund, mis samuti näitas õpilaste kui ka kooli juhtkonna huvi antud õppeprogrammi vastu.

Õppeprogrammi "Jätkusuutlik rõivatarbimine" eesmärgiks oli tutvustada gümnaasiumi õpilastele tekstiili- ja rõivatööstuse tegevusega seotud keskkonnaprobleeme ning inspireerida neid jätkusuutlikuks tarbijaks ühiskonnas. Programmi koostamisel lähtuti riikliku valikaine õppeprogrammi nõuetest ning õppeprogrammi kvaliteedi hindamiseks saadeti see keskkonnahariduslike õppeprogrammide hindamise spetsialistile. Spetsialistilt saadud vastus oli järgmine: "Õppeprogrammi kirjeldus annab selget ja täpset ülevaadet kursuse ajalise kestuse, sihtrühma, õpitulemuste, valikaine sisu, metoodika sh tagasiside andmise võimaluse kohta ja õpikeskkonna kohta" (Lisa 4).

Tuginedes keskkonnahariduse spetsialisti kui ka TLG ning Eurogümnaasiumi tagasisidele,

siis õppeprogramm "Jätkusuutlik rõivatarbimine" vastab gümnaasiumi õppetunni ülesehitusele ja läbiviimise korrale. Programmi ülesehitus, teemad, õppemeetodid ja materjalid vastavad sihtrühmale ning kannavad endas eesmärki kasvatada noori jätkusuutlikuks tarbijaks.

Õppeprogrammi saab valikainena kasutusele võtta 2024-2025 õppeaastal nii TLG-s kui ka Eurogümnaasiumis.

SUMMARY

Rapid development of “Fast Fashion” industry led to the fact, that modern youth uses textile products and clothes irrationally. The information about manufacture and recycling of wearing apparel taking the second place on pollution the environment in the world, does not reach the modern user fully.

Annually, more and more schools in Estonia try to attract attention of students to the global problem of environment related to manufacture consumption and recycling of textile products and clothes. It is believed that one of the best options is making intra-school curriculum.

In this graduate work the author developed the course “Sustainable Fashion Consumption” for senior classes of Tallinna Laanemere Gymnasium.

The programme is worked out in accordance to government requirements and received positive assessment from the expert who estimates educational programmes related to environment. The aim of the programme is to introduce students with manufacture wearing apparel, recast, reuse, upcycling and recycling. And also with ecological problems, which arise as a result of these processes and ways to solve them. The school curriculum makes the senior students think about their roles in solution and also inspire them to environmentally friendly use of the clothes. as a result of this completed course, students ideate the main conceptions, such as reuse, upcycling, recycling, product life cycling, excessive production and consumption, environmental pollution. Moreone the students learn to analyze their consumer habits, take care of clothes in order to extend its life cycle.

The training programme “Sustainable Fashion Consumption” is designed for students of 10 - 11-th forms; it consists of 35 lessons per 45 minutes each. The programme has 7 basic themes, which are divided into subtopics. The course consists of theoretical and practical lessons as well as educational excursions. There are different methods in the course, such as group and individual work, educational games, discussions, lectures, worksheets, excursions, which contribute better assimilation of the matter. The structure of the programme, educational aims, themes, methods satisfy the age of target group, contribute to the goals achievement. During the 2024/2025 school year the course might be practised as an optional subject in Tallinna Laanemere Gymnasium.

Tallinna Private school Eurogymnasium also expresses the desire to use the educational programme “ Sustainable Fashion Consumption” as an optional subject in 2024 /2025 school year.

KASUTATUD ALLIKAD

- [1] Haridusportaal, "Ülevaade haridusest Eestis, "[Võrgumaterjal]. Available: <https://haridusportaal.edu.ee/artiklid/%C3%BClevaade-haridusest-eestis> . [Kasutatud 12.märts, 2024].
- [2] Eesti entsüklopeedia, "Haridus", [Võrgumaterjal]. Available: [Kasutatud 20. märts, 2024].
- [3] Unesco, "Elukestev õpe," [Võrgumaterjal]. Available: <https://unesco.ee/haridus/kestliku-arengu-eesmargid-ja-haridus/elukestev-ope/>. [Kasutatud 20. märts, 2024].
- [4] Vaimuvara, "Kooliharidus Eestis läbi aegade, "[Võrgumaterjal]. Available: <https://vaimuvara.ee/kooliharidus-eestis-labi-aegade/> .[Kasutatud 20. märts, 2024].
- [5] Haridus- ja Teadusministeerium, "Põhiharidus, "[Võrgumaterjal]. Available: <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus#yldkesk> . [Kasutatud märts, 2023].
- [6] E. Krull, "Õppekava koostamise lähtealused" .Tartu Ülikooli kirjastus, 2020
- [7] Riigiteataja, "Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, "[Võrgumaterjal]. Available: <http://www.riigiteataja.ee/akt/13332410> . [Kasutatud 14. märts, 2024].
- [8] Euroopa Parlament, "Mikroplast, selle allikad, mõju ja lahendused, "[Võrgumaterjal]. Available: <https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/society/20181116STO19217/mikroplast-selle-allikad-moju-ja-lahendused>. [Kasutatud 2023].
- [9] Worldvision, "A look at child labor inside a garment factory in Bangladesh, "[Võrgumaterjal]. Available: <https://www.worldvision.org/child-protection-news-stories/child-labor-garment-factory-bangladesh>. [Kasutatud 29. märts, 2023].
- [10] A.Ocomen, "The History of the Fast Fashion," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.theurbangardeninitiative.org/blog/the-history-of-fast-fashion> .

[Kasutatud 29. märts, 2023].

[11] A. Hayes, "Fast Fashion: How It Impacts Retail Manufacturing,"[Võrgumaterjal]. Available: <https://www.investopedia.com/terms/f/fast-fashion.asp>. [Kasutatud 12. aprill, 2023].

[12] Doeringer, P., Crean, S., "Can fast fashion save the US apparel industry?", Socio-Economic Review, 2006

[13] Becker-Leifhold, C., Heuer, M., "Eco-friendly and fair: fast fashion and consumer behaviour," I. New York: Routledge, 2018.
chrome-extension://jhhclmfgllimlhabjkkgkeebkbiadflb/reader.html?filename=https%3A%2F%2Fdokumen.pub%2Fdownload%2F Eco-friendly-and-fair-fast-fashion-and-consumer-behaviour-9781783538201-1783538201.html. [Kasutatud 12. märts, 2023].

[14] A. Vill, "Mr Zara," [Võrgumaterjal]. Available: <https://fp.lhv.ee/news/newsView?locale=et&newsId=4862922> [Kasutatud 12. märts, 2023].

[15] A. R. Linden, "An Analysis of the Fast Fashion Industry,"[Võrgumaterjal]. Available: https://digitalcommons.bard.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1033&context=senproj_f2016 . [Kasutatud 12. märts, 2023].16. aprill, 2023].

[16] T. Nguyen,"Gen Z doesn't know a world without fast fashion,"[Võrgumaterjal]. Available:<https://www.vox.com/the-goods/2021/7/19/22535050/gen-z-relationship-fast-fashion> . [Kasutatud 12. märts, 2023].23. aprill, 2023].

[17] L. Griffin,"The Effect of Fashion on Teenage Mental Health,"[Võrgumaterjal]. Available:
<https://www.mindlessmag.com/post/the-effect-of-fashion-on-teenage-mental-health> . [Kasutatud 16. aprill, 2023].

[18] [Let Clothes Live Long](https://letclotheslivelong.org/2020/07/19/how-fast-fashion-attracts-teens/) , "How Fast Fashion Attracts Teens,"[Võrgumaterjal]. Available:
<https://letclotheslivelong.org/2020/07/19/how-fast-fashion-attracts-teens/> .[Kasutatud 2023].

[19] M. Zhou,"Colonialism & Fast Fashion Are Inextricably Linked — Aja Barber Explains How,"[Võrgumaterjal]. Available:

<https://www.refinery29.com/en-gb/aja-barber-sustainable-fashion-interview>.

[Kasutatud 16. aprill, 2023].

[20] Kliimaministeerium, "Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring" [Võrgumaterjal]. Available: Keskkonnanimisteerium pdf. [Kasutatud 10. aprill, 2024].

[21] M. Liik, "Reklaamikompaania tulemuslikkuse analüüs ekspressreisid Tartu OÜ näitel fasebookis," [Võrgumaterjal]. Available: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/18115/liik_marit.pdf. [Kasutatud 10. aprill, 2023].

[22] Ecoles, "Jätkusuutlik tarbimine," [Võrgumaterjal]. Available: http://univt-pleven.com/ecoles/news/second/est_sc.pdf. [Kasutatud 8. aprill, 2023].

[23] Youmatter, "Sustainability – What Is It? Definition, Principles and Examples," [Võrgumaterjal]. Available: <https://youmatter.world/en/definition/definitions-sustainability-definition-examples-principle/>. [Kasutatud 8. aprill, 2023].

[24] Tallinna Haridusamet, "Tallinna Läänemere Gümnaasium," [Võrgumaterjal]. Available: <https://info.haridus.ee/asutus/1284>. [Kasutatud 1. aprill, 2024].

[25] Tallinna Läänemere Gümnaasium, "Õppetöö," [Võrgumaterjal]. Available: https://www.laanemere.tln.edu.ee/images/oppetoo/2017-2018/keelek%C3%BCmblus_kodulehele_eesti_1.pdf. [Kasutatud 1. aprill, 2023].

[26] Tallinna Läänemere Gümnaasium, "Projekt Roheline kool," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.laanemere.tln.edu.ee/index.php/et/projektid/1398-projekt-roheline-kool-al2016>. [Kasutatud 1. aprill, 2023].

[27] Eesti Statistika, "Üldharidus," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/haridus/uldharidus>. [Kasutatud 12. märts, 2023].

[28] Riigi teataja, "Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.riigiteataja.ee/akt/174787>. [Kasutatud 12. märts, 2024].

[29] Haridus- ja noorteamet, "Põhikool 2011," [Võrgumaterjal]. Available: <https://oppekava.ee/pohiharidus/> . [Kasutatud 12.märts, 2024].

[30] Kliimaministeerium, "Noorte keskkonnanooukogu," [Võrgumaterjal]. Available: <https://envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/noorte-keskkonnanooukogu> [Kasutatud 2024].

[31] Keskkonnaharidus, "Õppeprogrammid," [Võrgumaterjal]. Available: https://keskkonnaharidus.ee/et/oppeprogrammid?programs-key%5B0%5D=target_group%3A81. [Kasutatud 29.märts, 2024].

[32] Mondo, "Mondo lugu," [Võrgumaterjal]. Available <https://mondo.org.ee/lugu/> . [Kasutatud 13 .märts, 2023].

[33] Altaguse matkaklubi, "Õppeprogrammid," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.matkaklubi.ee/haridus/oppeprogrammid/> . [Kasutatud 13 .märts, 2023].

[34] Eesti keskkonnahariduse ühing, "Õppeprogrammide kvaliteet," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.ekhyhing.ee/>. [Kasutatud 07 .aprill, 2024].

[35] Keskkonnainvesteeringu keskus, "Kes me oleme," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.kik.ee/et/kes-me-oleme> . [Kasutatud 2024].

[36] Keskkonnainvesteeringu keskus, "KIKi projektid," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.kik.ee/et/kiki-enda-projektid> . [Kasutatud 19 .aprill, 2024].

[37] Laas, M., H., B., Õunapuu, E., "Jätkusuutliku rõivatarbimise teadlikkuse tõstmine Eesti põhikoolides programmi abil "Säästev vs saastav mood "abil", Tallinn: Tallinna Tehnikakõrgkool, lõputöö, 2021.

[38] McKinsey & Company, "Fashion of Climate," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/industries/retail/our%20insights/fashion%20on%20climate/fashion-on-climate-full-report.pdf> . [Kasutatud 7 .aprill, 2023].

[39] Sirk, M., "Teooriaõppetund, [Võrgumaterjal]. Available: https://www.tlu.ee/~meidi/exe4/es/ppetund_ja_selle_nuded.html . [Kasutatud 07 .aprill, 2024].

[40] Kõverjalg, A., "Õppeprotsessi aktiveerimine. Probleemõpe", Eesti Riigikaitse Akadeemia (1995)

[41] Riigiteataja, "Kõrgharidusstandard," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012012009>. [Kasutatud 07 .aprill, 2024].

[42] Rutiku, S., Valk, A., Pilli, E., Vanar, K., "Õppekava arendamise juhendmaterjal," [Võrgumaterjal]. Available: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/16497/juhend_veeb.pdf . [Kasutatud 13. aprill, 2024].

[43] Riigiportaal, "Kooli õppekava," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.eesti.ee/et/haridus-ja-teadus/ueldharidus/kooli-oppekava> . [Kasutatud 13. aprill, 2024].

[44] Õppemeetodid, "Aktiivõppe meetodid, " [Võrgumaterjal]. Available: <https://merlinboho.weebly.com/otildeppemeetodid.html> . [Kasutatud 27. aprill, 2024].

[45] Karm, M., "Õppemeetodid kõrgkoolis," [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.tlu.ee/opmat/meetodid/oppemeetodid.pdf>. [Kasutatud 16. aprill, 2024].

[46] Jako koolitus, "Õppemeetodite süsteem," [Võrgumaterjal]. Available: <https://jako.ee/wp-content/uploads/2019/04/oppemeetodid.pdf> . [Kasutatud 16. aprill, 2024].

[47] Salumaa T., Talvik M., "Ajakohastatud õppemeetodid," Tallinn: Merlecons ja Ko, 2004.

[48] Kesvatera E., "Moetööstuse jätkusuutlikkuse teemalise valialine väljatöötamine Valga Gümnaasiumile, ", Tallinn: Tallinna Tehnikakõrgkool , lõputöö, 2023.

[49] Tallinna Läänemere Gümnaasium, "Kooli ajalugu, " [Võrgumaterjal]. Available: <https://www.laanemere.tln.edu.ee/index.php/et/uldinfo/kooli-ajalugu>. [Kasutatud 16. märts, 2023].

[50] Eesti maaülikool, "Keskkonnahariduslikud programmid," [Võrgumaterjal]. Available: https://dspace.emu.ee/xmlui/bitstream/handle/10492/5878/Angela_Sinim%C3%A4gi_BA2020_LU_t%C3%A4istekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [Kasutatud 16.

aprill, 2024].

[51] Tallinna Läänemere Gümnaasium, "Dokumentatsioon, "[Võrgumaterjal]. Available: Tallinna Läänemere Gümnaasium - Dokumentatsioon (tln.edu.ee). [Kasutatud 16. märts, 2023].

[52] Käis J., " Õpetuse alused ja teed", Tartu: Kirjastus Studium, 2018.

[53] Proovikivi, "Väljakutse," [Võrgumaterjal]. Available: <https://proovikivi.ee/mis-on-proovikivi/>. [Kasutatud 26. aprill, 2024].

[54] Halbartschlager, F., Horvath ,D., Egger, J., Tischle, O., "Tekstiil", [Võrgumaterjal]. Available: Tekstiil.pdf (maailmakool.ee). [Kasutatud 19. aprill, 2024].

[55] MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED, "PACKGDEPO õppematerjalid põhikoolile, " [Võrgumaterjal]. Available: https://www.tartuloodusmaja.ee/wp-content/uploads/2022/12/PACKGDEPO_241122.pdf [Kasutatud 27. aprill, 2024].

[56] Riigiteataja, "Teadmiste ja oskuste hindamine kui kokkuvõtivate hinnete alus, "[Võrgumaterjal]. Available: <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001>. [Kasutatud 07. mai, 2024].

LISAD

Lisa 1. Valikaine "Jätkusuutlik rõivatarbimine" õppeprogramm

Gümnaasiumi valikaine koosneb 35 tundidest. Iga õppetund kestab 45 minutid.

Sihtgrupp: 10.-11. klaasi õpilased, kes on teadlikud jätkusuutlikkusest ja võivad olla huvitatud oma tarbimisharjumuste muutmisest, et vähendada keskkonnamõju.

Kursuse maht: 35x45min tundi

Kursuse osad: teoreetilised, praktilised, õppekäigud.

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi "Jätkusuutlik rõivatarbimisega" taotletakse, et õpilane

- tunneb ja näeb keskkonnaprobleemi mis on tekkinud ülerahvastatud rõivatööstusega;
- tunneb, missugused loodusvarad kasutatakse tekstiilitööstuses;
- teab kuidas tekstiilitööstus mõjub keskkonnale;
- suhtub vastutundlikult keskkonnale;
- seletab mõisted "Jätkusuutlik tarbija", "taaskasutus", "upcycling", "recycling";
- tunnustab ja hindab ennast tekstiilitööstuse tarbijana;
- pakub võimalusi kuidas olla jätkusuutlik tarbija.

1.2. Õppeaine kirjeldus

"Jätkusuutlik rõivatarbimine" see on valikaine, mille maht on 35 tundi, ainet õpetatakse soovitatavalt 10. või 11. klassis. Kursuse raames vaadatakse kuidas rõivaste tootmine, tarbimine ja utiliseerimine mõjutab keskkonda ja inimeste elu. Valikaine ajal õpilased saavad teada missugused loodus ressursid kasutatakse tekstiilitööstuses ning jäätmete teke põhjusest. Aines käsitletakse ka tööstuse eetilist külge, seal hulgas töötingimused, töötajate õigused ning tööstuslikku ära kasutamist. Seletatakse kiirmoe ja jätkusuutliku moe printsiibid. Samuti leiutatakse keskkonna sõbralikumad tootmis protsessid. Kursuse raames õpilast pannakse mõtlema oma tarbimisharjumuse kohta ning pakutakse ka erinevad võimalused tarbimisharjumuse muutmiseks. Valikaine

oluline ka praktiline külg seal hulgas rõivaste parandamise oskused, taaskasutamise ja kohandamise oskused. Õpilast tutvustatakse jätkusuutliku moe disaini loomise võimalustega nii eestis kui ka maailmas.

1.3. Õppesisu

Valikkursuse õppesisu on jaotatud 7 teemaks:

1. Tekstiil, tekstiilitööstus.
2. Tekstiil. Looduslikud kangad: puuvill, vill, lina, bambus, kanepi
3. Tekstiil. Sünteetilised kangad: polüester, viskoos, lyocell
4. Tekstiilitööstuse mõju keskkonnale.
5. Mood, ajalugu, kiirmood, ületarbimine, tarbimisharjumused
6. Jätkusuutlik mood maailmas ja Eestis
7. Minu stiil on minu vastutus.

1.4. Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õppetegevuse kavandamisel ja korraldamisel

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingat teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: lipuvabrik, uuskasutuskeskus, matkaklubid, arvutiklass;
- 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, vestlus, diskussioon, väitlused, probleemide püstitamine, küsimuste ja oma seisukohtade sõnastamine ning põhjendamine, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine; õppekäigud. Referaatide koostamine ja

ettekandmine aitab kujundada esmaseid uurimistöö kogemusi ja esinemisoskust. Kirjaliku eneseväljenduse oskust aitab arendada essee kirjutamine; 8) on kesksel kohal kriitilise mõtlemise arendamine ning analüüsi- ja argumenteerimisoskus maailmavaatelistes küsimustes.

1.5. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

- bioloogia- keskkonnaprobleemid, loodusvarade kasutamine tekstiilitööstuses;
- geograafia - tekstiilitootmise asukohad, õppekäigud.
- keemia -looduslikud ja keemilised kiud
- ajalugu - tekstiilitootmine ja -tööstus erinevatel ajal
- inimeseõpetus/ühiskonnaõpetus - erinevate rollide võtmine, olukordade läbimäng, probleemõpe
- tehnoloogia ja käsitöö - praktilised tööd, vaasi ja mänguasja tegemine.

1.6. Füüsiline keskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
2. Kool võimaldab õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi.
3. Kool korraldab arvutit ning internetiühendust vajavate tööde tegemise klassis.
4. Kool võimaldab ainekava eesmärgke toetavaid demonstratsioonivahendeid (pilte, filme, videoid)

1.7. Hindamine

Hindamine on mõeldud teadmiste ja oskuste valdamise taseme määramiseks igapäevases tööprotsessis klassiruumis, kodus, õppekäigu ajal. Seda tehakse erinevates vormides ning see võimaldab õpetajal ja õpilasel oma tööd kohendada ning võimalikke puudusi kõrvaldada.

Valikaine raames hinnatakse suulised vastused (esituste), kirjalikud ja praktilised tööd, iseseisvad tegevused, osalemine õppeprotsessis (näiteks rühmatöös, õppekäigul jne) arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Olulisel kohal on kujundav hindamine. Kujundav hindamine keskendub õpilaste loovusele, eneseväljendusele ja praktiliste oskuste arendamisele. Hindamine toimub nii sõnaliselt kui ja numbriliselt. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja

millised on hindamise kriteeriumid.

Vastavalt Tallinna Läänemere Gümnaasiumi õpilaste hindamisele: "Valikkursus/valikaine hinnatakse hindegas "arvestatud" või "mittearvestatud" ning pannakse välja numbriliste hinnete alusel. Kursus saab olla arvestatud, kui enamus hinnetest on positiivsed, ning neid on vähemalt 7".[51]

Tabel 2. "Jätkusuutlik rõivatarmine" programmi tunni jaotuse ja tegevuse tabel

Tunni teema	Maht	Õppemeetodid	Õppematerjalid ja vahendid	Põhimõisted	Õpitulemused	Hindamine
1. Tekstiil ja tekstiilitööstus	2 t	arutelu loeng ajurünnak	esitlus[55] tööleht Video https://www.youtube.com/watch?v=5nUjGNDImIk&t=56s "Complete Process of Textile Manufacturing Fiber to Complete Garments"	testiil tekstiilitööstus kergetööstus materjal	Õpilane: • seletab põhimõisted; • teab mis materjalidest valmistatakse tekstiili; • seletab mõisted tekstiilitööstus; • nimetad tooted mis kuuluvad tekstiili toodetel e.	Hinne kujundav hindamine
2. Tekstiil. Looduslikud kiud: puuvill, vill, lina, bambus, kanep	9t	arutelu loeng rühmatöö õppekäik iseseisev töö praktilised tööd	esitlus tööleht video https://www.youtube.com/watch?v=QHgNoSYlhYs "How Cotton is Processed in Factories" Tööleht	tekstiilkiud taimsed kiud loomsed kiud hooldamine looduslikud kiud puuvill vill lina bambus kanep	Õpilane: • seletab põhimõisted; • tunneb looduslike kiudusid, nende omadusi	Hinne kujundav hindamine

			aruteluks"Rõivad ja tekstiil puuvillast" Video vaatamine. "Recycled cotton becomes new fabric" https://www.youtube.com/watch?v=B1V--prLs08 MTÜ Mondo film "Moest väljas" Mängukaardid "Puu vill kaardid" Vaasiskeemid Tööleht „Kui palju puuvillast tead? [54] Video „ How It is made Wool" https://www.youtube.com/watch?v=dPrGGv7pHXE Praktiline tund "Mänguasja tegemine vanast villa kampsunist" Tagasiside leht	kiud lõng taaskasutus	ning kasutam ist; - oskab looduslikust kiududest materjali õigesti hooldada; - analüüsib vaadatud videod ja väljendab oma arvamust; - teeb vaasi vanast T-särgist; - teeb mänguasja vanast villasest kampsunist.	
3. Tekstiil. Sünteesilised kiud:	7t	ajurünnak individuaalne töö	tööleht esitlus Video 1" How Its	tekstiil, sünteesilised liud, polüester,	Õpilane: seletab põhimõi	Hinne kujundav hindamine

polüester, viskoos, lyocell, nailon/polüamiid, polüakrüül		rühmatöö loeng õpetaja küsimus õppekäik	<i>Made Polyester"</i> https://www.youtube.com/watch?v=zYkgIUysDKk Video 2. <i>„Fabrication Fabric. Profile og Nailon"</i> https://www.youtube.com/watch?v=dXJkA0H8K1c Külalis lektor "Rang- sells""Plastik pudelist T-särgini" Õppekäik ettevõttesse Lipuvabrik OÜ	viskoos, lyocell, nailon/polüamiid, korduskasutus, taaskasutus	sted; - tunneb sünteetilise kiudaineid, nende omadusi ning kasutamist; - oskab sünteetilisest kiust materje õigesti hooldada; - analüüsib vaadatud videod ja väljendab oma arvamust; - aktiivselt osaleb õppekäigul	
4. Tekstiilitööstuse mõju keskkonnale	2t	loeng ajurünnak õppemäng rühmatöö	Esitlus Töölehed Video vaatamine MTÜ Mondo	looduslikud ressursid veereostus, kasvuhoonegaasi	Õpilane: seletab põhimõisted;	Hinne kujundav hindamine

			"Tõeline väärtus" Õppemäng "Kahoot"	de heide, tekstiiljäätmel prügilas, ületarbimine, taaskasutus, mikrokiud, sünteesilised ja looduslikudkiud	• räägib kuidas tekstiilit ööstus mõjub keskkonnale; • pakub oma lahendused; • vaatab ja analüüsib video; • arutleb ja väljendab oma positsiooni	
5. Mood, ajalugu, kiirmood	4t	loeng ajurünnak rühmatöö õppevideo	Esitlus Õppevideo "Sulle sargi õmblevad käed" MTÜ Mondo	mood kiirmood odavad kangad hooaeg ületarbimine tarbimine tarbimisharjumused	Õpilane: • seletab põhimõisted; • räägib lühidalt moe ajaloost; • teab millal tekkis kiirmood; • nimetab	Hinne kujundav hindamine

					kiirmoe tunnuse d; • nimetab kiirmoe ga tekinud problee mid; • tunneb kiirmoe brände; • vaatab ja analüüb video; • arutleb ja väljenda b oma positsio oni • annab tagasisi det	
6. Jätkusuutlik mood maailmas ja Eestis	9t	loeng õppekäik õppemäng iseseisev töö rühmatöö arutelu	Esitlus Tööleht Õppekäik, „Tekstiil kaubandus, jäätmed, säästlik eluviis“; Altaguse Matkaklubi Õppemäng „Kuidas edasi?“[54]	<i>upcycling, recycling,</i> taaskasutamine jäätmed	Õpilane: • seletab põhimõisted; • nimetab tuntumad jätkusuutlikud brandid	kujundav hindamine

			Õppetegevus "Rõivavahetuspidu" tagasisideleht Õppekäik Uuskasutuskeskusesse		maailmas; • nimetab Eesti jätkusuutlikud brandid; • osaleb õppekäigul ja annab tagasisidet; • osaleb õppemängus; • hindab ennast kui jätkusuutlikuks tarbija; • analüüsib oma tarbimisharjumusi.	
7. "Minu stiil on minu vastutus"	2t	Iseseisev töөрühmatöö	Pliiatsid A2 paber Tööleht Õppekaardid Simulatsioon „Tunne oma asju”[54] Hooldustähistuse tingmärgid	stiil hooldusmärgid simulatsioon	Õpilane: • seletab põhimõisted; • tunneb hooldustähistuse tingmärgid;	Hinne kujundav hindamine

			Tagasisideleht		• analüüsi b oma rõivaste hooldam ist; • leiab lahendu se enda rõivaste elupiken damisek s; • osaleb aktiivsel t tegevus tes; • annab tervele kursusel e tagasisi det	
--	--	--	----------------	--	--	--

Lisa 2. "Jätkusuutlik rõivatarbimine". Testimise tund.

Teema: " Moetööstuse jalajälg"

Tundide arv: 2x45

Õpilaste arv: 22

Klass: 11. klass

Õppevahendid: esitlus, TL, video, kiirmoe kaupluste kaardid, hooldusmärkide kaardid, kahoot, tagasisideleht, telefonid

Õppemeetodid: loeng, ajurünnak, arutelu, iseseisevtöö, video, rühmatöö, test, mäng

Tundide eesmärk: Tutvustada moetööstuse tekitava keskkonna probleemidega inspireerida õpilast jätkusuutlikuks tarbijaks.

Ülesanded:

9. seletada mõisted tekstiil, tekstiilitootmine, tekstiilitööstus;
10. uurida missuguse keskkonaprobleemid tekitab tekstiilitööstus;
11. seletada mõisted "kiirmood" ning uurida missugused kiirmoe brändid asuvad Eestis;
12. seletada mõisted "Jätkusuutlik mood" ja "Jätkusuutlik rõivatarbija"
13. uurida kuidas olla "Jätkusuutlikuks rõivatarbijaks"
14. täita TI
15. lahendada Kahoot
16. täita tagasiside leht

Õpitulemused

Õpilane:

- tunneb ja seletab mõisted: tekstiil, taaskasutus, upcycling, recycling, kiirmood, keskkonnasõbralik, jätkusuutlik mood, jätkusuutlik tarbija;
- tunneb kuidas tekstiilitööstus mõjub keskkonnale ja missugused loodusvarad kasutatakse;
- räägib probleemidest mida tõi endaga kaasa kiirmood;
- nimetab kiirmoe brändid Eestis;
- seletab mõisted "Jätkusuutlik mood" ja nimetab eesti brändid;
- hindab ennast jätkusuutlikuks tarbijaks;
- teab kuidas olla jätkusuutlikuks tarbijaks.

. Tabel 3. Testtunni ülesehitus

Pikkus	TEGEVUS	PÕHIMÕISTED	MEETODID	MÄRKUSED
8 min	Sissejuhatus. Häälestamine. Kuidas on tekstiil ja tekstiilitööstus seotud ökoloogiaga?	keskkond, ökoloogia, reostamine, tekstiil	ajurünnak arutelu	
5 min	Esitus. 1. Mis on tekstiil? 2. Mis on tekstiilitööstus ?	tekstiil, tekstiilitööstus, kuid, niit, lõng	loeng	
6 min	Tööleht 1. Harjutus1. Iseseisvalt. Missugune toode kuulub tekstiiltoodete alla? ● kangas ● niit ● voodipesu ● rätik ● ujumisriided ● jalatsid nahast ● kohvifilter ● rahakott nahast ● kardinad ● käekott nahast	toode, kangas, niit, voodipesu, rätik, ujumisriided, jalatsid nahast, kohvifilter, rahakott nahast, kardinad, käekott nahast, pehme mööbel	Iseseisev töö, arutelu	Tööleht: Õpilased tabelis panevad plussi kui toode kuulub tekstiiltoodete hulka ja miinuse kui mitte.

	● pehme mööbel Arutelu			
5 min 1.41 min	Esitlus. Tekstiilitööstus ja selle mõju keskkonnale. https://www.youtube.com/watch?v=w5a-vpJLnM	looduslikud ressursid veereostus, kasvuhoonegaaside heide, tekstiilijäätmed prügilas, ületarbimine, taaskasutus, mikrokiud, sünteetilised kangad	loeng, arutelu, video	
5 min 1.15 min 13 min	Esitlus. Kiirmood https://www.youtube.com/watch?v=afpiUBMZZtY Tööleht 1. Harjutus 2. Leia kiirmoe brandid Eestis.	kiirmood, odavad rõivad, odavad kangad, arengumaa, laste tööjõud,	loeng, rühmatöö, arutelu, video, kaardid	Harjutus 2. Õpilased töötavad paarides. Panevad kirja kiirmoe brandid mis tegutsevad Eestis, ning otsivad missugused neist saab leida ka Ülemiste keskuses.
10 min 5 min	Esitlus. Jätkusuutlik mood; jätkusuutlikud brandid; jätkusuutlik tarbija Tööleht 1. Harjutus 3. Test. "Kas ma olen jätkusuutlik rõivatarbija?"	jätkusuutlik, mood, brandid, tarbija, keskkonnasõbralik, <i>upcycling</i> , <i>recycling</i> , taaskasutus	loeng, arutelu, iseseisev töö, ajurünnak	Harjutus 3. Test. Õpilased lahendavad testi mille abil saavad

				uurida, kas nad on jätkusuutlikud rõivatarbijad?
5 min	Esitlus. Kuidas pikendada elu oma rõivastele? Hooldusmärgid.	hooldusmärgid, pesumärgid, kuivatusmärgid, pleegitusmärgid, keemilise puhastuse märgid, triikimismärgid.	loeng, rühmatöö	
15 min	Tööleht 2. Rühmatöö "Mida räägivad hooldusmärgid minu rõivates? "			Tööleht 2. Õpilased moodustavad kolmeliikmelised rühmad. Iga rühm saab neli hooldusmärki. Eesmärgiks leida mida "räägib" hooldusmärgistus ning mis rõivale see võiks kuuluda?
10 min	Kahoot-mäng		test-mäng	Õppemäng, mis on loodud testi sarnaselt. Annab ülevaate mida, õpilased said teada tundide ajal.
4 min	Tagasisideleht			Õpilane annab tagasisidet, pakub oma ideed tundide arendamiseks

Lisa 3. Tagasiside leht

"Jätkusuutlik rõivatarbimine" TAGASISIDE LEHT

Palun andke tagasisidet möödunud tundide kohta. Teie tagasiside aitab määrata selle aine vajalikkust gümnaasiumi valikul ning parandada õppetundide ülesehitust, metoodikate ja ülesannete valikut. Tagasiside on anonüümne. Täitmine võtab aega 12 minutit.

1. Kooli nimi

.....

2. Mitmendas klassis sa käid?

.....

3. Kuidas sa hindaksid valikaine testtundi eelsehitust?

Väga rahul

1 ☐

2 ☐

3 ☐

4 ☐

5 ☐

6 ☐

Pole üldse rahul

Põhjenda

.....

.....

6. Kuidas sa hindaksid valikaine testtundi käsitlevad teemad?

Väga rahul

1 ☐

2 ☐

3 ☐

4 ☐

5 ☐

6 ☐

Pole üldse rahul

7. Mis teema sulle kõige rohkem huvi pakkus?

- Tekstiil ja tekstiilitööstus;
- Tekstiilitööstuse mõju keskkonnale;
- Kiirmood ja lahendamist vajavad probleemid;
- Jätkusuutlik mood ja brändid, jätkusuutlik tarbija.

Põhjenda

.....

.....

8. Missugune teema sulle ei meeldinud?

- Tekstiil ja tekstiilitööstus;
- Tekstiilitööstuse mõju keskkonnale;
- Kiirmood ja lahendamist vajavad probleemid;
- Jätkusuutlik mood ja brändid, jätkusuutlik tarbija.

Põhjenda

.....

.....

9. Mis teemal sooviksid rohkem teada saada/edasi õppida?

- Tekstiil ja tekstiilitööstus;
- Tekstiilitööstuse mõju keskkonnale;
- Kiirmood ja lahendamist vajavad probleemid;
- Jätkusuutlik mood ja brändid, jätkusuutlik tarbija.

Põhjenda

.....
.....

10. Kas sulle meeldisid rohkem iseseisvad tööd või rühmatööd?

- iseseisvad tööd
- rühmatööd
- mõlemad
- Muu.....

11. Missugune tunni tegevus sulle meeldis/ meeldisid kõige rohkem?

- arutelu
- ajurünnak
- õpetaja ettekanne
- video vaatamine
- iseseisev töö
- rühmatöö
- töölehe täitmine
- Kahoot
- Muu.....

12. Missugune tunni tegevus sulle ei meeldinud?

- arutelu
- ajurünnak
- õpetaja ettekanne
- video vaatamine
- iseseisev töö
- rühmatöö
- töölehe täitmine
- Kahoot
- Muu.....

13. Kas aega ülesanneteks oli piisavalt?

- Jah
- Ei
- Muu.....

14. Milliseid ülesandeid oleksite soovinud rohkem teha?

- harjutusülesanded
- arutlused
- teooria
- dokumentaalfilmid
- mõistekaardid
- töölehed
- õppemängud

Muu.....

15. Kas õpetaja seletus ja tundi läbiviimine oli sinu jaoks korras?

- Jah,
põhjenda.....
- Ei,
põhjenda.....
- Muu.....
.....

16. Mida võiks teha õpetaja paremini?

.....
.....
.....

17. Milliseid mõtteid, mis puudutavad õppetundi, tahaks minuga jagada? Sinu soovitused.

.....
.....
.....

18. Kas Sinu meelest oleks selline valikaine vajalik koolis?

- Jah
- Ei
- Muu.....
.....

19. Kas sa sooviksid osaleda valikaines "Jätkusuutlik rõivatarbimine"?

- Jah
- Ei
- Muu.....
.....

Lisa 4. Valikaine "Jätkusuutlik rõivatarbimine" õppeprogrammi kirjelduse kvaliteedi hindamine

Käesolev hinnang on mõeldud valikaine "Jätkusuutlik rõivatarbimine" õppeprogrammi välishindamiseks, parandusvajaduste avastamiseks ning soovitude andmiseks programmi autorile.

Välishindamise ese on valikaine "Jätkusuutlik rõivatarbimine" õppeprogrammi kirjeldus ning hindaja keskendub järgmistele aspektidele: õppeprogrammi vastavus riiklikus õppekavas sätestatud õpitulemuste saavutamisele, õppesisule, metoodikale, õpikeskkonnale ja hindamisele ning sellele, kuivõrd toetab valikaine gümnasistide teadmisi ja oskusi ning mõjutab väärtushinnanguid.

ÜLDANDMED:

Õppeprogrammi nimetus	Jätkusuutlik rõivatarbimine
Programmi autor	Marianna Pisarevskaja
Hindaja nimi	Anastassia Makarova (Keskkonahariduslike õppeprogrammide hindamise spetsialist 2021-2022 aastatel, bioloogiaõpetaja).
Kuupäev:	10.05.2024

1. ÕPPEPROGRAMMI NIMETUS, LÜHITUTVUSTUS JA ÜLDANDMED

Õppeprogrammi nimetus, kirjeldus annavad vajaliku üldinfo kõigile huvirühmadele sh õpilastele ning nende vanematele (kes asuvad otsustama, kas valida õppeprogrammi valikaineteks).

Hästi sõnastatud lühikokkuvõttes on ära toodud:	Info puudub						6	Kõik on selge
	Kommentaariid ja soovitusid							
1.1. Programmi pealkiri annab selge ja täpse ülevaate programmi teemast;	Kõik on selge.							
1.2. Selges sõnastuses õppeprogrammi lühikirjeldus;	Kõik on selge.							
1.3. Programmi sihtrühm: kooliaste, osalejate vanus, õppekeel, soovitatav grupi suurus;	Kõik on selge. 10.-11. klaasi õpilased, kes on teadlikud jätkusuutlikkusest ja võivad olla huvitatud oma tarbimisharjumuste muutmisest, et vähendada keskkonnamõju. Õppekeel on eesti keel. Oleks hea lisada soovitava rühma suurust.							
1.4. Õpperogrammi maht ja tunnijaotus;	Kõik on selge. Kursuse maht on 35 akadeemilist tundi.							
1.5. Õppeprogrammi läbiviimise koht (keskuses, koolis, matkarajal);	Kõik on selge. Klassiruum Õppekäik ettevõttesse Lipuvabrik OÜ							

2. ÕPPEPROGRAMMI ÕPITULEMUSED

Õppeprogrammi selged ja õppijakeskselt sõnastatud õpitulemused võimaldavad lugejal otsustada, kas programm võimaldab hiljem hinnata tulemuste kvaliteeti.

Hästi sõnastatud õpitulemused on kirjeldatud:	Info puudub						6	Kõik on selge
				Kommentaarid ja soovitused:				
2.1. Programmi lõpuks saavutatavad õpitulemused: teadmised, oskused, hoiakud vastavalt sihtrühmale;				Kõik on selge.				
2.2. Seosed riikliku õppekavaga (ainekavade ja/või üldpädevuste ja/või läbivate teemadega);				Kõik on selge.				
2.3. Seosed jätkusuutliku arengu teemaga, käsitletakse seostatult loodus-, kultuuri-, sotsiaalset ja majanduslikku keskkonda.				Kõik on selge.				

3. ÕPPEPROGRAMMI SISU ja METOODIKA

Programmi sisu ja metoodika kirjeldus ning selle põhjalik kavandamine tagab kogu programmi ladusa läbiviimise ja tulemuste saavutamise.

Programmi	Info puudub						6	Kõik on selge
-----------	-------------	--	--	--	--	--	---	---------------

kirjeldus est selgub sisu ja metoodi ka kohta:	Kommentaariid ja soovitusid:
3.1. Peamised sisuteemad moodustavad terviku ja tagavad õpitulemuste saavutamise;	Jah
3.2. Valitud metoodika on otstarbekas ja eakohane; tegevused on mõtestatud ja eesmärgipärased;	Jah
3.3. Kasutatakse aktiivõppemeetodeid, mis on kaasavad ja mitmekesised;	Jah
3.4. Kasutatavad materjalid ja vahendid sobivad metoodikaga, on asja- ja eakohased ning neid on õpilaste arvu arvestades vajalikul hulgal;	Jah
3.5. Õppeprogrammi õppesisus, tunnijaotuste tabelis kirjeldatud tegevused ja meetodid aitavad kaasa keskkonnahoidlike väärtushoiakute ja käitumisharjumuste kujundamisele; programmi teemade kontekstis käsitletakse inimese ja looduskeskkonna vahelisi seoseid;	Jah
3.6. Sisu on teaduspõhine;	Jah
3.7. Kursus lõppeb kokkuvõttega veendumaks, et eesmärgides kirjeldatud õpitulemused on saavutatud.	Jah, iseseisev töö "Minu stiil on minu vastutus"

4. ÕPPEKESKKOND (PROGRAMMI LÄBIVIIMISE KOHT)

Programmi läbiviimise koht peab toetama programmi õpitulemuste saavutamist ja läbiviimist. Väljasõidul on õppekeskkond erinev tavapärasest koolikeskkonnast ja selle lähiümbrusest.

Programmi kirjeldusest peaks õppekeskkonna kohta selguma:	Info puudub				5	Kõik on selge
	Kommentaariid ja soovitusid:					
4.1. Õppekeskkond ja selle eripära toetab eesmärkides kirjeldatud tulemuste saavutamist ja on selleks vajalik;	Jah					
4.2. Õppekeskkond on turvaline ja ohutuse tagamiseks vajalikud meetmed on üldiselt kirjeldatud;	Ohutuse tagamiseks vajalikud meetmed pole kirjeldatud. Võiks lisada õppekäigul ettevõttesse turvalise ja ohutuse tagamiseks vajalikud meetmed.					

ARVAMUS ÕPPEPROGRAMMI KIRJELDUSE KOHTA:

Õppeprogrammi kirjeldus on kvaliteetne.

Kommentaariid:

Õpperogrammi kirjeldus annab selget ja täpset ülevaadet kursuse ajalise kestuse, sihtrühma, õpitulemuste, valikaine sisu, metoodika sh tagasiside andmise võimaluse kohta ja õpikeskkonna kohta.

Programmi kirjelduse täiendamiseks soovitan lisada:

- väljasõidul ettevõttesse ohutuse tagamiseks vajalike meetmete kirjeldust;
- soovitava grupi suurust.

Kasutatud allikad

1. Keskkonnaharidusliku õppeprogrammi kirjelduse
https://media.voog.com/0000/0045/7498/files/Kvaliteedikriteeriumid_01_2021.pdf

kvaliteedi

hindamine.